

Iz sadržaja:

2. **UMJESTO UVODNIKA**
3. **ČEDOMIR MARIĆ, predsjednik udruženja SAHRANJENI PORED PREDAKA**
6. **PRVE IDENTIFIKACIJE SA KNINSKOG GROBLJA**
7. **“SUZA” ZA PERU**
8. **ZLOČINI NAD SRBIMA U GOSPIĆU 1991. GODINE**
16. **JOŠ PEKU STARE RANE**
17. **POTPIŠI PA ZABORAVI**
19. **ČUVAR SRPSKE VERE**
20. **STRAZBUR DELIO PRAVDU**
23. **PROMOCIJA FILMA “VAPAJ TIŠINE”**
26. **DOBRICA ĆOSIĆ: SAČUVATI DUHOVNI IDENTITET**
28. **KRAJINA ZA POTKUSURIVANJE**
30. **PRAVNI SAVJETI**
31. **PIŠU NAM**

Izbor iz sadržaja dosadašnjih brojeva, kao i ovog broja “Suze”, odnedavno možete pregledati listajući naše stranice na prezentaciji www.afmpkr.org.yu.

UDRUŽENJE PORODICA
NESTALIH IZ KRAJINE

Lomina 4, Beograd

Tel/fax 011/361-8636

e-mail: afmp_kr@yubc.net

www.afmpkr.org.yu

Glavni i odgovorni urednik,
predsjednik udruženja
Čedomir Marić

Sekretar
Trajko Prokić

Upravni odbor:
Mara Beader, Jovan Petković,
Bogdan Krtinić, Branko Končalo-
lović, Vladimir Hajdin, Mirjana
Demonja, Vlado Šašo, Dragana
Vujančević, Mirjana Grubor,
Dragica Galović i Smilja Vujić

Urednik
Rade Matijaš

Tehnički urednik
Igor Marinković

Lektor
Sandra Šare

Kompjuterska obrada
Igor M.

Štampa
“Sprint” Beograd

Tiraž 2000

Autor znaka:
Pero Čimbur

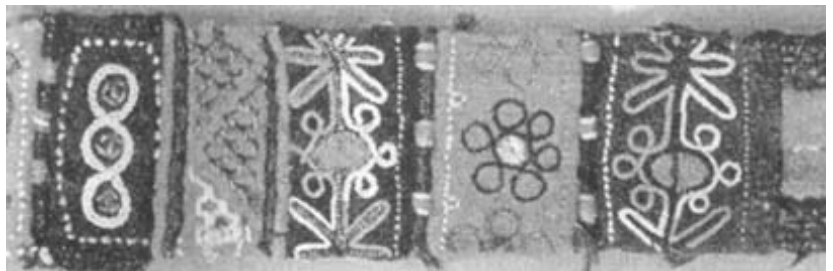
Zahvaljujući donacijama ICMP-a
i MKCK-a, “Suza” je besplatna

Autor fotografija na koricama:
R. Radetić

UMJESTO UVODNIKA

—Sećamo se: bila je kasna noć. Sunce je već davno zašlo sve krvavo. Noć je bila tamna i strašiva. Privuklo me svetlo u staroj kućici. Zvali su je “hajdučka kuća”. Po uglovima je bila tmina, a na ognjištu su se kao neki posebni dragulji svetleli ogromni komadi žerave. Nad vatrom o verigama pričvršćen o gredu visio je seljački kotlić, a svud oko njega na svojim tronošcima sedeli su seljaci. Bilo ih je trideset na broju. Odelo im je bilo svečano: tamnoplavo, vezivom ukrašeni benevreći, crveni koporani sa srebrnim tokama, za pasom kanica i kubura. Ogromni, veliki gorštaci, lica pocrnela od sunca. Oči su im gledale u žeravicu, jedna ruka bila im je spuštена uz kolena, a drugom su se podbočili. Čute, samo pokatkad izvade lulu, pljunu i palcem utabaju duvan. Dalmatinski gorštaci! (...) Sede kao neki stari vitezovi u veličanstvenoj pozi u staroj mističnoj potleušici. (...) Koliko je već prošlo vekova otkad su, bežeći pred turskom silom, došli u svoj novi kraj! Sačuvali su i veru i običaje i jezik i poštenje. Poznavala sam ih sve po imenu. To su bili serdari, kapetani, čauši naših okolnih sela. Svaki za sebe — sila. Još se po nekom niz pleća obesio perčin ukrašen ilikama (...)

“Pao je Beograd.” Reč je pala nekom iz usta, a svima kao da je pao čekić na glavu. Gledam ih i osećam da mi je lice vlažno. Od njih niko da je treno. Polako se počelo govoriti o Beogradu, a iz njihova govora provejavala je jedna ogromna, velika ljubav. Najstariji kapetan sagao glavu. Tamo u bojevima na Drini poginuo mu je unuk, Petru je poginuo sin, čaušev je prebegao u Srbiju već prvog dana. (...) Vatra se iskrila i osvetlela stroga gorštačka lica. Po krajevima je bio mrak. Ni daljina, ni tuđa vlast nisu prekinule veze, bilo je isto osećanje svagde. Trideset starih dalmatinskih gorštaka prosedelo je svu noć spominjući Beograd.

Ovo su sjećanja slavne zemljakinje Marije Ilić-Agapove, rođene 1895. godine u Pađenama kod Knina, od majke domaćice, oca siromašnog težaka i vinogradara, koji su imali šest kćeri i sedam sinova.

Marija je 1931. godine osnovala današnju Biblioteku grada Beograda. Od siromašnog seljančeta iz krševitih Pađena Marija je preko Cetinja, Rijeke, Splita i Zagreba, gdje je doktorirala prava, stigla u Beograd 1925. godine i u njemu ostavila dubok trag.

Zahvaljujemo se Jovanu Raduloviću, sadašnjem upravniku biblioteke, na tome što nam je otkrio ovaj tekst (objavljen u Ilustrovanom nedjeljnom časopisu Radio Beograd 1930). Komšija iz Polače se založio i za ustanovljenje godišnje nagrade koja nosi Marijino ime, a koja je prvi put dodijeljena ove godine na proslavi sedamdesetogodišnjice biblioteke.

Za lijep tekst sjećanja Marije Ilić-Agapove na dane daleke 1914. godine kad je u Pađene, Kninsku i čitavu Krajinu stigla crna vijest: “Pao je Beograd!” odlučili smo se zbog aktuelnog trenutka u kojem se nalazi izbjeglička populacijau našoj matici Srbiji.

Mislili smo da su iza nas vremena u kojima nas je Buba Morina optuživala da napadamo njen automobil, Dragan Tomić da smo ognjišta ostavili kako bismo destabilizovali Srbiju, Mira Marković da smo zarozali Vojvodinu, a njen muž da smo bili glavni u rušenju savezne skupštine u Beogradu.

Ovih dana, međutim, čusmo i od visokog funkcionera nove demokratske vlasti u Srbiji da smo naoružani i da smo prijatna legalnom uredovanju policije kod hapšenja nekih lidera s druge strane Drine. Iako se izjava u “Špiglu” odnosila na izbjeglice iz Bosne i Hercegovine, boli i nas jer smo mi svi stigli u zajedničkom egzodusu preko Save i Drine. Što se pak tiče oružja, u žestokim racijama oduzeto nam je upravo na prelazu preko ovih rijeka, a nije nam zato ni žao jer mi nemamo nikakvu želju da svoja prava ostvarujemo oružjem već isključivo na demokratski način. Voljeli bismo kad bi ubuduće među našom izbjegličkom populacijom bilo više optimizma i da zaboravimo anegdodu koju često prepričavamo, a čula se ovih dana i na skupu Kninjana.

— De ste izbjegličine, vrag vam sreću odn'jo! — obraća se jedan “naš” grupi izbjeglica pred “Moskvom” u Beogradu. — Ka' šta nam je i odn'jo! — rezignirano prihvati stariji Krajišnik. (R. M.)

SAHRANJENI PORED PREDAKA

Postao je običaj da svaki novi broj "Suze" počne pregledom proteklih aktivnosti.

Dosad smo uglavnom pisali o zahtjevima relevantnim domaćim i međunarodnim institucijama, a u ovom broju ćemo predstaviti tromjesečje (decembar, januar i februar 2002) koje nije proteklo samo u uobičajenim aktivnostima već su se tada desili i događaji važni za rasvjetljavanje sudbine nestalih.

Četvrtog decembra prošle godine predsjednik ICMP-a Džems Kimsi i njezino visočanstvo kraljica Jordana, u svojstvu člana glavnog odbora ICMP-a, bili su domaćini imponantnog skupa prilikom otvaranja centralne laboratorije za analizu DNK u Sarajevu. To nije bio samo susret predstavnika udruženja porodica već i državnih komisija, stranih diplomata i predstavnika humanitarnih organizacija u regionu. Iako je prijem bio svečanog karaktera, bilo je prilike i za korisne razgovore.

Poslije toga u Beogradu je ICMP zvanično otvorio kancelariju, čime su stvoreni uslovi za rad laboratorije za analizu DNK.

Iz rada međudržavnih komisija (Komisija Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica i Ured vlade RH za zatočene i nestale) izdvajamo dogovor da se intenzivira potraga za nestalima u Hrvatskoj. To je nametnulo izradu novog obrasca, u koji će se unositi ante mortem podaci o nestalom licu da bi se olakšala njegova identifikacija. Dodatne podatke za sva tražena nestala lica prikupljaće MKCK, služba traženja JCK-a i udruženja porodica, čiji će predstavnici činiti zajedničke timove. Ova informacija je istovremeno i poziv svim porodicama da se odzovu akciji jer će im to omogućiti lakši pristup identifikaciji.

Odlazak prve grupe porodica u Zagreb na identifikaciju ekshumiranih tijela s kninskog groblja 19. februara bio je svojevrsan test sporazuma međudržavnih komisija. Sa zadovoljstvom možemo reći da je organizacija bila veoma dobra, počevši od logistike koju obezbjeđuje MKCK do identifikacijskih poslova koje sprovodi osoblje Instituta za sudsku medicinu u Zagrebu, što je već objavljeno u nekim sredstvima informisanja. Nije suvišno ponoviti da je na osnovu ličnih predmeta i do-

kumenata pet osoba identifikovano, dok ostalih pet nije, pa je od njihovih porodica uzet uzorak krvi za analizu DNK. Kada su porodice 22. februara 2002. drugi put otišle na identifikaciju devet osoba, rezultati su bili stoprocentni: sve su identifikovale svoje najdraže. I ovog puta gotovo sve porodice odlučile su da ih sahrane u porodične grobnice u rodnom kraju. Olakšavajuća okolnost za porodice je u tome što osoblje MKCK-a osigurava njihov odlazak u Zagreb na identifikaciju, a pogotovo zato što im je obezbijeđen prevoz na sahranu identifikovanih u Hrvatskoj.

Međutim, ne možemo biti zadovoljni dinamikom pozivanja porodica na identifikaciju, što nas obavezuje da i dalje apelujemo na hrvatsku komisiju s obzirom da na identifikaciju u Zagrebu čeka još 287 tijela, ekshumiranih prošle godine na kninskom groblju, a sve druge grobnice po Hrvatskoj tek čekaju ekshumaciju.

Ovih dana smo preko jugoslovenske komisije za nestala lica uputili zahtjev hrvatskoj komisiji da onim porodicama koje tamo žele dati uzorke krvi za analizu DNK omogući odlazak i da ne čekaju poziv iz Zagreba. Tako smo htjeli poštovati njihovu želju da brže rasvijetle sudbinu svojih najmilijih.

U isto vrijeme, želimo upoznati porodice s tim da je kancelarija ICMP-a u Beogradu počela da uzima uzorke krvi za analizu DNK od porodica koje žive u Jugoslaviji. Njeni timovi trenutno odlaze kod porodica na širem području Beograda ako imaju njihove adrese. Svoju aktivnost proširiće i na druga mjesta u kojima žive naše porodice. Zato apelujemo na porodice da se obrate udruženju (tel: 011/361-86-36), prijave svoju adresu ili njenu eventualnu promjenu, kao i broj telefona za kontakt. □

AKTIVNOSTI

TRAJKO PROKIĆ, SEKRETAR UDRUŽENJA

POSJETA KOLEKTIVNIM CENTRIMA

U narednih šest mjeseci naše udruženje će nastojati da jače utiče na sve relevantne faktore kako bi se riješio problem nestalih. Osim ovog glavnog cilja, planiramo i da:

— proširimo svoju aktivnost, povećamo broj aktivnih članova porodica i njihov uticaj na rješavanje problema nestalih

— obezbijedimo bolji protok informacija o problemu nestalih u medijima

— obučimo članove porodica za prikupljanje i sređivanje podataka o nestalima

— proširimo listu donatora jer udruženje ne može da realizuje sve svoje planove zbog nedostatka novca.

Dio planiranog ostvaren je u januaru i februaru tako što je organizovan seminar o prikupljanju ante mortem podataka o nestalima. Ovi podaci prikupljaće se i narednih mjeseci. Udruženje je počelo da obilazi kolektivne centre u kojima je smješten dio porodica koji traži svoje nestale. Planiramo da u prvoj polovini ove godine obiđemo najviše njih, jer je s njima najteže stupiti u kontakt.

U drugoj polovini marta održaćemo redovnu izbornu skupštinu, pa pozivamo porodice koje žele da joj prisustvuju da nas o tome obavijeste telefonom.

U prvoj polovini godine treba da se održi konferencija za štampu o ekshumaciji, identifikaciji i sahrani identifikovanih lica.

Udruženje, će kao i proteklih godina, obilježiti godišnjice progona i stradanja Srba u Hrvatskoj 1. maj i 4. avgust.

Udruženje će, osim toga:

— tražiti mogućnost da više učestvuje u radu međudržavnih komisija za nestale

— nastaviti uspješnu saradnju s ICMP-om, MKCK-om i drugim humanitarnim vladinim i nevladinim organizacijama

— učestvovati na radionicama i konferencijama koje organizuju ICMP i MKCK

— saradivati i razmjenjivati iskustva sa srodnim udruženjima iz republika prethodne Jugoslavije

— saradivati s medijima da bi problem nestalih bio stalno aktualan

Ovo je samo dio onog što planiramo, a naše aktivnosti se mogu pratiti preko prezentacije udruženja na internetu (www.afmpkr.org.yu). □

ZAHVALJUJUĆI MEĐUNARODNOM I JUGOSLOVENSKOM CRVENOM KRSTU

POČELO PRIKUPLJANJE ANTE MORTEM PODATAKA

“Zahvaljujem se MKCK-u, JCK-u, Udruženju porodica nestalih lica iz Krajinje i jugoslovenskom udruženju koji su počeli prikupljati ante mortem podatke o nestalim licima”, rekao je Ivan Grujić, šef Ureda za zatočene i nestale RH na nedavno održanom seminaru o ante mortem podacima u Novom Sadu.

Cilj ovog projekta je prikupljanje podataka o nestalim osobama na teritoriji RH koji će se koristiti pri identifikaciji ekshumiranih tijela. Oni će se uporediti s podacima stručnjaka za sudsku medicinu koji pregledaju posmrtnu ostatku u Zagrebu, istaknuto je na seminaru.

Pristup i način njihovog prikupljanja objasnili su stručnjaci za sudsku medi-

cinu Alempijević, Petrović, Kovačević i Savić.

Ovaj projekt pozdravio je i Maksim Korać, predsjednik Komisije savezne vlade za nestala lica. Timovi stručnjaka počeli su da prikupljaju podatke 25. februara, a porodice nestalih lica biće naknadno detaljnije obaviještene o svemu i stoga ih unaprijed molimo za razumijevanje i saradnju.

Podaci ante mortem su informacije o osobama nestalim u Hrvatskoj tokom oružanih sukoba i podrazumijevaju: vrijeme i okolnosti nestanka, opis odjeće koju je osoba na sebi imala u vrijeme nestanka i ličnih predmeta, kao i zdravstveni protokol nestalog (podaci o bolestima, povredavanju, broju zuba i slično). □

S. B.

AKCIJA UDRUŽENJA I KOMESARIJATA ZA IZBJEGLICE SRBIJE

POMOĆ PORODICAMA

Zahvaljujući pomoći komesarijata za izbjeglice Srbije, 125 članova porodica nestalih dobilo je nove odjevne predmete (jakne, kapute, dukseve...).

Mališani iz naših porodica su zadovoljni izgledom i kvalitetom poklonjene odjeće, što se vidi i na fotografijama snimljenim u kancelariji udruženja.

Ovo je druga akcija pomoći članovima naših porodica u odjeći. U prvoj akciji koja je realizovana zahvaljujući MKCK-u, pomogli smo 60 članova u Beogradu i Novom Sadu.

U toku je stvaranje nove evidencije članova porodica nestalih koji očekuju pomoć. Molimo porodice da se zato jave na telefon 011 / 36 18 636 ili dođu u Lominu 4. u Beogradu. □

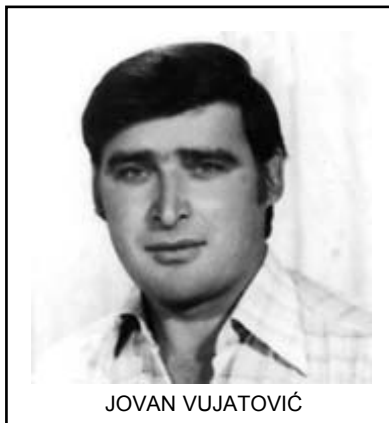
PRVE IDENTIFIKACIJE S KNINSKOG GROBLJA

U dva navrata krajem prošle i početkom ove godine u organizaciji MKCK-a u Zagreb su putovale porodice nestalih radi identifikacije u Zavodu za sudsku medicinu na Šalati.

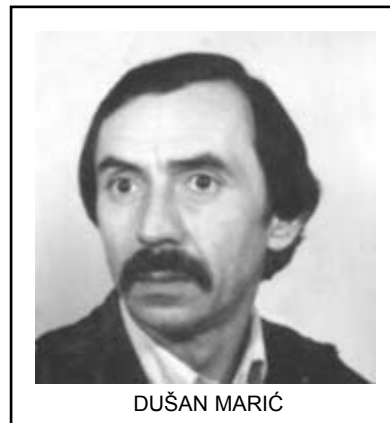
O identifikaciji i uzimanju uzoraka krvi za analizu DNK

DOSAD IDENTIFIKOVANI :

PETAR MARKOS, Pađene, Knin
DUŠAN MARIĆ, Golubić, Knin
DMITAR RAŠUO, Žagrović, Knin
TODOR MILIĆ, Žegar, Obrovac
LAZO MILANKOVIĆ, Baljci, Drniš
SOKA ČURUVIJA, Kovačić, Knin
MILE DRAGIČEVIĆ, Polača, Knin
PERA KOVRLIJA, Strmica, Knin
JOVICA KRASIĆ, Drniš
ILIJA OPAČIĆ, Plavno, Knin
RAJKO RADIĆ, Knin
RATKO SINOBAD, Knin
RAJKO TRIFUNOVIĆ, Riđane
JOVAN VUJATOVIĆ, Vrbnik, Knin

JOVAN VUJATOVIĆ

DUŠAN MARIĆ

piše predsjednik udruženja Čedomir Marić. Na ovom mjestu objavljujemo spisak dosad identifikovanih Srba iz masovne grobnice u Kninu. Na identifikaciju čeka još 287 ekshumiranih tijela i očekujemo da će se ona realizovati brže nego što je do sada bio slučaj.

EKSHUMACIJA SRPSKE GROBNICE U KOLONIĆU KOD PETROVCA

MILICA PONOVO S ĐUROM

U selu Golubiću kod Knina sahranjena je starica Milica Bubonja čije je tijelo ekshumirano na groblju Kolunić kod Petrovca. Milica je tako

poslije sedam godina sahranjena u grobnicu gdje je, prije 20 godina, sahranjen njen suprug Đuro.

Milica Bubonja kao srčani

bolesnik nije izdržala sve napore egzodusa 4. avgusta 1995. godine poslije napada hrvatske vojske na Krajinu. Umrla je u izbjegličkoj koloni na rukama snahe Anđe i sina Boška i sahranjena u improvizovanoj grobnici u Koluniću.

Uz prisustvo rodbine i mještana, Miličino tijelo prenijeto je u porodičnu grobnicu u Golubiću 21. februara.

Istog dana u Kistanje je preneseno tijelo Trivuna Macure koje je takođe ekshumirano na groblju u Koluniću. Marija Tošić prenijeta je u Đevrske 31. januara, a istog dana u Drnišu je sahranjeno tijelo Desanke Čakić. Tijelo Mande Trivić iz Ervenika, koje je takođe ekshumirano u Koluniću, preneseno je u Srbiju, u Banovce.

U Koluniću je ekshumirano više tijela Srba umrlih ili nastradalih između Drvara i Petrovca u vrijeme zločinačke "Oluje". Identifikacija je obavljena u Zavodu za sudsku medicinu u Banjaluci, a porodice unesrećenih duguju zahvalnost i komisiji za nestale u Republici Srpskoj.

U ovom broju "Suze" objavljujemo fotografije sa sahrane Milice Bubonje u Golubiću, a porodice ostalih ekshumiranih i identifikovanih osoba molimo da nam dostave svoje fotografije. □

U ZAGREBU JE UMRO PERO ČIMBUR, SRPSKI KNJIŽEVNIK, POZORIŠNI KRITIČAR I AUTOR ZNAKA NAŠEG LISTA

"SUZA" ZA PERU

Umro je Pero Čimbur. Iznenađna vijest iz Zagreba, gdje je Pero živio i umro, rastužila je našu redakciju jer je nestao jedan njen dio.

Pero Čimbur je od prvog dana izlaženja "Suze" bio s nama. Izradio je znak našeg lista: mnoštvo upitnika govori o velikom broju nestalih i njihovih neriješenih sudbina, na šta upozorava znak uzvika ispod kojeg je kanula krajiška suza majke, sestre i drugih najmilijih. Naš Kninjanin je odbio bilo kakav honorar za svoj rad. Ostao je naš dug jer smo mu obećali da ćemo u Beogradu probati dalmatinski pršut koji izbjegli Kninjani jednako uspješno suše i u izbjeglištvu u Srbiji.

Prilikom prve posjete Zagrebu

predstavnici "Suze" i udruženje posjetice Perin grob na Mirogoju i zapaliti svijeću za vječni spomen na našeg prijatelja.

Zahvaljujemo se ovom prilikom dr Miloradu Pupovcu, koji je za razliku od Perinih saradnika iz Radio Zagreba, izrekao tople riječi zahvalnosti velikom kulturnom pregaocu Peri Čimburu. U Radio Zagrebu Peru su odmah zaboravili, ali njegovi Srbi iz Knina i Hrvatske dugo će ga se sjećati.

Iz "Pravog odgovora":

Pero Čimbur rođen je u Kninu 1. aprila 1930, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je književ-

nost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1957. radio je kao novinar, komentator i pozorišni kritičar, a od 1983. do 1990. bio je urednik Kulturno-umjetničke redakcije I programa Radio Zagreba.

Po penzionisanju početkom 1992, Čimbur nastavlja da piše, prije svega, o Srbima u Hrvatskoj, želeći da, kroz istorijske uspomene, očuva njihov kulturni i nacionalni identitet.

Objavljivao je publicističke i književne radove u mnogobrojnim monografijama, časopisima, revijama i novinama. Osim za odrasle, Čimbur je pisao tekstove i za djecu.

Bavio se i primijenjenom umjetnošću. Izradio je četrdesetak grbova za općine i gradove, te zaštitnih znakova za institucije — mnogi su na anonimnim i usvojeni.

Sudjelovao je na nekoliko grupnih izložbi (Zagreb i Osijek, 1980, i Berlin, 1981), a samostalno je izlagao u Karlovcu 1981, te u Zagrebu i Crikvenici 1986.

Nagradu za angažman Društva novinara Hrvatske dobio je 1961. godine; za djela naučnopopularnog ili naučnofantastičnog sadržaja dobio je 1983, 1988. i 1990. godine nagradu Školske knjige, a 1989. nagradu "Večernjih novosti" za feljton "Sve naše zastave".

Od preko trideset njegovih knjiga, roman "Vijor", koji govori o krah u Krajinu i prisilnom iseljenu njenih stanovnika, izazvao je najviše interesovanja. □

NESTALI NISU ZABORAVLJENI

Iz "Glasa javnosti" prenosimo više tekstova o zločinima nad Srbima u Gospiću. Suđenje hrvatskom generalu Mirku Norcu je u toku u riječkom sudu, a Rahim Ademij je ovih dana pušten iz Haga da na slobodi čeka suđenje za zločin u Medačkom džepu 1993.

Treći hrvatski general Ante Gotovina, koji je optužen za zločine u "Oluji" 1995, još se krije negdje u Hrvatskoj.

Uz dosije "Gospić", objavljujemo i dosije "zapadna Slavonija", kao i nove fotografije nestalih Krajišnika.

ZLOČINI NAD SRBIMA U GOSPIĆU 1991.

GDE JE STALA ISTRAGA O ZLODELIMA GOSPIĆKE GRUPE KOJU JE VODIO GENERAL NORAC BEZ MILOSTI, UZ BLAGOSLOV ZAGREBA

• *General Mirko Norac, za razliku od drugih, nije nosio masku, a prvi metak kojim je i počela likvidacija ispalio je u ženu koja je vrištala od straha.*

Dosadašnji tok istrage o masovnoj likvidaciji gospićkih Srba početkom devedesetih, svedočenja rodbine i poznanika žrtava, ali i priznanja nekih optuženih upućuju na činjenicu da je u celi slučaj bio umešan i sam državni vrh Hrvatske.

Nakon što su utihnuli protesti raznih udruženja ratnih veterana i "branilaca u domovinskom ratu", koji su bili garnirani parolama kakva je "Norac – to smo svi mi", a sadašnja vlast u Hrvatskoj prozivana i optuživana da sudi "ratnim herojima", sudski je "raspakovan" dosije "Gospić", a ono što se sada zna nepobitno ukazuje na zločin čiji je koren bio u etničkom čišćenju tog područja.

Hrvatski general Mirko Norac, optužen za ratne zločine protiv srpskih civila u Gospiću u jesen 1991. godine, reagujući na izjavu prvooptuženog iz gospićke petorke Tihomira Oreškovića, negirao je učešće u likvidacijama i da je davao pismene ili usmene naloge da se ubijaju civili.

Norac navodi da "ne želi da pruzima krivicu za dela koja nije počinio te da ostaje pri iskazu koji je ranije dao istražnom sudiji, to jest, da nije učestvovao u likvidaciji niti da je bilo kojem vojniku ili časniku usmeno ili pismeno dao nalog da ubija civile".

On tvrdi da je sudski postupak koji se vodi pred županijskim sudom u Rijeci "montirani politički proces" i da hrvatske vlasti znaju ko je ubio haškog svedoka Milana Levara.

Županijsko državno tužilaštvo u Rijeci podiglo je optužnicu protiv Tihomira Oreškovića, Mirka Norca, Stjepana Gradića i Milana Canića. Glavni državni tužilac Hrvatske Radovan Ortinski saopštio je da se oni terete da su počinili krivično delo protiv čovečnosti i međunarodnog prava – ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Gospiću i da su naređivali ubistva srpskih civila, a u nekima od njih i lično učestvovali. Optužnica ih tereti za ubistvo najmanje 42 civila srpske i hrvatske nacionalnosti u toku sukoba na području Gospića u jesen 1991. godine. Za sada, utvrđen je identitet 24 žrtve.

U optužnici koju je 5. marta županijsko državno tužilaštvo u Rijeci podnelo riječkom županijskom sudu navodi se da su žrtve, identifikovane i neidentifikovane, bili civili zaštićeni Ženevskom konvencijom iz 1949. godine i Dopunskim protokolom iz 1977. godine, kojih su optuženi bili dužni da se pridržavaju. Takođe, u optužnici se navodi da su Orešković i ostali optuženi zajedno s više drugih osoba između 14. i 25. oktobra 1991. godine "u vrijeme trajanja oružanog sukoba između Hrvatske vojske i paravojnih srpskih formacija, u prostorijama tadašnjeg Kriznog štaba u Gospiću u večernjim satima održali tajni sastanak na kojem je dogovorena likvidacija Srba".

U to vreme Orešković je bio sekretar gospićkog kriznog štaba, Norac je bio zapovednik 118. brigade Hrvatske vojske, a Milan Žanić njegov zamenik. Optužnica ih tereti da su na tom sastanku naredili likvidaciju dvadesetak civila srpske i hrvatske nacionalnosti.

DOSIJE

Stradanje Srba u Gospiću počelo je, prema svedočenjima preživelih, 16. i 17. oktobra kada su u noći pripadnici gardijske policije počeli upadati u skloništa i, pod pretnjom, dvama kamionima odvezli uglavnom Srbe, među kojima je bio priličan broj žena i staraca. Uniformisana lica koja su ih odvela ili su bila nepoznata Gospićanima ili su imala maske na licu. I narednih dana ljudi su nestajali iz svojih stanova, s radnih mesta, iz kafića. Od tada se za većinu ne zna kako su završili. □

STRAVIČNA SUDSKA SVEDOČENJA O LIKVIDACIJI SRBA IZ GOSPIĆA 1991. GODINE

RAZBIJALI IM LOBANJE, PA IH ZAPALILI

• Iz vojnog vozila iskrcano je deset do petnaest osoba. Norac je naredio da svi pucamo

U svedočenju o sastanku sudbonosnom za Srbe u Gospiću (16. oktobar 1991), tadašnji šef gospićke policije Ivan Dasović kaže da je počeo oko 20 časova i 30 minuta u operativnom štabu i da su mu, sem njega, prisustvovali Tihomir Orešković, Ivan Rukavina, Mirko Kasumović, Jure Permuz, bolničar Krešo, Ivića Marković, Željko Bolf, Mirko Norac i još jedna osoba kojoj ne zna ime.

“Norac je prisutnima saopštio da treba likvidirati grupu Srba, i da, ako neko nije sposoban za to, treba odmah da se izjasni. Rukavina je pitao Oreškovića šta to znači, ali tada su već svi poustajali i čekali odlazak na mesto određeno za likvidaciju, koje niko nije znao.

Krenulo se sa više vozila, a kolonu je, mislim, vodio Krešo. Stigavši u šumu, svi su izašli iz vozila i čekali pet-deset minuta kada je došao vojni pincgauer. Iskrcano je između deset i petnaest osoba. Tada je naredjeno da svi pucaju u njih”, svedoči Dasović.

Trećeoptuženi Stjepan Grandić svedočio je kako mu je Norac naredio da “u kasarni Perušić osposobi jednu prostoriju za prihvatanje civila iz Gospića koji će biti likvidirani po Oreškovićevom nalogu kao odmazda za ubijene Hrvate”.

U optužnici se navodi da su među ubijenim civilima, koji su dovođeni tri noći, bili i ugledni gospićki advokat Đorđe Kalanj i njegova supruga. Đorđe Kalanj rođen je 6. maja 1940. godine u selu Kurjak, Ud-bina. Godine 1991. bio je zamenik okružnog javnog tužioca u Gospiću.

Patolog Zoran Stanković je u prvom nalazu, između ostalog, naveo: “Leš je smrznut, ugljenisan i odmakle truleži pa se pravi uzrok smrti ne može sa sigurnošću utvrditi samo spoljašnjim pregledom. Međutim, na osnovu spoljašnjeg nalaza, može se s velikom verovatnošću reći da je smrt nasilna i da je nastupila zbog iskrvarenja iz raskidanih krvnih sudova duž kanala strelnih rana”.

Pošto je obducent opisao brojne rane od projektila iz ručnog vatrenog oružja, dao je i mišljenje da “odsustvo čestica gareži u disajnim putevima i odsustvo za život važnih reakcija na mekim tkivima u okolini ugljenisanih delova tela ukazuju na to da je uzrok smrti, najverovatnije ubistvo a da je leš naknadno poliven benzinom i zapaljen”.

Mirjana Kalanj, Đorđeva supruga, bila je ekonomista. Odvedena je iste noći kad i njen muž. U vezi s njenom smrću obducent navodi da se “s velikom verovatnošću može tvrditi da je smrt nasilna i da je najverovatnije nastupila zbog razaranja i oštećenja životno važnih moždanih centara, višestruko prelomljenih kostiju krova i baze lobanje, nastalih dejstvom tupine teškog zamahnutog mehaničkog oruđa”.

“Zbog nedostatka dela tela i ugljenisanog većeg dela preostalog mekog tkiva”, obducent nije mogao utvrditi druge povrede, pa se o pravom uzroku smrti ne može sa sigurnošću zaključivati samo na osnovu spoljašnjeg pregleda.

“Odsustvo čestica gareži u disajnim putevima i odsustvo za život važnih reakcija na mekim tkivima u okolini ugljenisanih delova tela ukazuje na to da je uzrok smrti, najverovatnije ubistvo, a da je naknadno poliven benzinom i zapaljen”, navodi patolog Zoran Stanković.

Stanković je arhivirajući fotografiju označenih tela, od kojih su mnoga bila u komadima, rekao da su “ubice spalile tela na gomili, zasigurno benzinom ili nekom drugom zapaljivom tečnošću”.

“Slike jasno pokazuju da su neke žrtve ubijene metkom u prsa ili u potiljak. Lobanje nekoliko stradalih bile su smrskane tupim predmetom”, rekao je Stanković i zaključio da su to “uradile kukavice”.

Prema optužnici, Grandiću je 17. oktobra telefonirao Norac i naložio mu da pripremi autobus ili kamion i ljude za likvidaciju, što je on i učinio. Sutradan, 18. oktobra ujutru, Grandić je, u skladu s naredbom, uhapšene civile odveo na lokaciju Lipova glavica gde su ubijeni vatrenim oružjem, a u egzekuciji je učestvovala grupa maskiranih vojnika, među kojima je, po vlastitom priznanju, bio i on sam.

Istražni sudija županijskog suda u Rijeci Sajonara Čulina u postupku koji je vođen nekoliko meseci sa-

DOSIJE

slušala je 140 svedoka, a dobila je i dodatnu dokumentaciju iz Haga.

Dosije o slučaju Gospić sadrži oko 4.000 strana.

Svedok Mirko Kasumović, koji je u to vreme bio načelnik SZUP-a, naveo je da su iz kamiona iskrcani civili, većinom žene i deca, kao i nekoliko muškaraca, i da su poređani ispred njega, a optuženi i ostali učesnici s pomenutog sastanka stali su nasuprot njima.

Svedok Siniša Glušac u svom iskazu navodi da je Norac povikao: "Šta se čeka?", a potom gurnuo u stranu ženu koja je vrištala, odakle se potom čuo hitac. Ostali su dobili naređenje da pucaju u času kada Norcu ni posle tri pokušaja nije uspelo da opali iz pištolja u čoveka koji ga je molio da ga ne ubije. □

SVEDOČENJA O STRAVIČNOM MASAKRU HRVATSKE POLICIJE NAD SRBIMA U GOSPIĆU 1991. IMALI SU ZELENE MASKE

• Čuo sam da je pohvatano i masakrirano 240 Srba, ali su predstavljeni kao Hrvati koje su navodno pobili Srbi

Tadašnji pripadnik gospićke policije Zdenko Bando tvrdi da je vojnu policiju osnovao Ante Karić, šef križnog štaba čiji je sekretar bio Tihomir Orešković, a civile je odvodila vojna policija na čijem čelu je tada stajao Stipe Rukavina Revan.

"Ja nisam učestvovao u hapšenju po Gospiću, ali jesam u onome što se događalo u Karlobagu. Hapšili smo ih po spisku koji smo dobili od zapovednika jedinice vojne policije Jure Tomljenovića. Spisak Srba u Karlobagu potpisao je tadašnji inspektor gospićke policije Željko Jažić", rekao je Bando. On je svedočio i o ubijanju Srba u Gospiću.

"Nad dve hrvatske porodice — Hešimović i Pocrnić — izvršen je masakr u oktobru 1991. godine. To se dogodilo kod Perušića na Lipovoj glavici. Oni su izmasakrirani, a iz kuće nije ukradeno baš ništa. Indikativno je to što je Orešković stopirao obradu slučaja. Pobijeno je sedam osoba, a to je bila ideja Tihomira Oreškovića, Mirka Norca, Milana Žanića Biše. Oni su krivci", tvrdi Bando i dodaje, "naime, instrukcije za sve što je Tihomir Orešković radio dolazile su iz Zagreba."

U Gospiću su, prema spisku MKCK-a, u jesen 1991. godine nestali: Jozo Delač, Šime Juršin, Martin Pavletić, Ante Pećina, Miš Pejnović, Marija Počuča, Josip Račić, Ana Rajčević-Vukić, Marica Tomljenović, Marija Valentić, Ana Vojnović, Milan Vojnović, Anica Vorkapić-Živčić, Ljubo Vukčević. Milica Smišnić, knjigovođa iz Gospića, prisustvovala je odvođenju svog muža Stanka, advokata. Kasnije ga je identifikovala pomoću burme na kojoj je ugravirano njeno ime (jedino što je uspela da prepozna na izgorelim posmrtnim ostacima).

"Bilo ih je pet; četvorica su imala zelene maske", rekla je govoreći o tome kako su za vreme borbi u Gospiću naoružani ljudi zajedno s desetak ostalih ljudi iz podruma koji su neke porodice koristile kao sklonište odveli šest osoba, uključujući i dve žene.

"Mogli ste im videti samo oči. Onaj što nije nosio masku, plavokosi, nosio je naočare s belim okvirom. Plakala sam histerično. Molila sam da mi ostave muža, ali su ga oni zavezali i odveli. Onda su nam rekli da siđemo u podrum i ne govorimo nikom ništa. Nijedan od odvedenih se nije vratio", navela je Smiljanićeva.

Svedok K. B., rođen 15. avgusta 1928. godine u Čitluku, živeo je u Gospiću i penzionisan je kao lugar 1987. godine.

U izjavi pred istražnim sudijom Komiteta za ratne zločine u Jugoslaviji navodi da su posle višestranačkih izbora Hrvati u Gospiću raznim pritiscima pokušavali prisiliti Srbe na iseljavanje — bacali su bombe na njihove lokale i kuće, davali im otkaze, uskraćivali benzin, odvodili ih na razgovore posle kojih su pronađeni mrtvi, na primer, Jovo Vujinović iz Gospića, u julu 1991. godine.

Govoreći posebno o događajima iz oktobra 1991, svedok navodi: "Čuo sam da je uhvaćeno 240 Srba, među kojima je bilo i viđenijih ljudi i intelektualaca i da su poubijani. Posle nekoliko meseci, 57 leševa utovarili su u hladnjaču i prevezli ih na mesto zvano Lipova glava da bi ih u javnosti prikazali kao Hrvate koje su pobili Srbi".

Te leševe je sa svojom jedinicom pronašao Dane Lovrić, srpski vojnik, nakon čega je organizovana identifikacija. Među ugljenisanim i spaljenim telima, rodbina je prepoznala 24 ubijena Srbina iz Gospića, a ostale nisu mogli identifikovati. Od ubijenih, navodi svedok K. B., njemu i njegovoj supruzi poznati su: Boja Potkonjak i žena, te kći Mica, Simo Krajinović i njegova supruga Milica, Dane Korica, jedan stražar go-

DOSIJE

spičkog zatvora i njegova supruga Hrvatica, čijih imena ne može da se seti, Milan, radnik u meteorološkoj stanici i njegova supruga Anđelka i kćerka čije ime ne zna.

Poznavali su i Borku, čijeg prezimena takođe ne može da se seti, Radu, koja je bila zaposlena u turističkom birou, Dragana, inače bez ruke, koji je bio zaposlen u Zavodu za socijalno osiguranje, njegovu suprugu i kćerku, čija imena ne zna. Među pobijenim su i Đoko Kalanj i Branko Štulić, sudije iz Gospića, i drugi čijih imena svedok ne može da se seti.

Svedok K. B. naveo je da su krajem avgusta 1991. godine u Gospiću ubili i njegovog rođaka Nikolu Pjevača. "Odsekli su mu glavu i ruku i zakopali ih u dvorištu, a Bracu Plečaša odveli su u dom zdravlja i tamo ga zaklali", tvrdi ovaj svedok. □

AUTENTIČNA SVEDOČENJA O STRAVIČNOM MASAKRU NAD SRBIMA U GOSPIĆU 1991.

DIREKTIVA VRHOVNIŠTVA: ETNIČKI OČISTITI

• Noću su odvođeni i ubijani viđeniji Srbi. Opet su punili jame kao što su to činili u ustaškim pogromima 1941.

Kod Perušića su pronađena 24 leša Srba iz Gospića, od kojih je sudsko-medicinskom ekspertizom identifikovano 19. Osnovano se sumnja da ih je više pobacano u Katinu jamu, na četiri kilometra od glavnog puta od Gospića prema Karlobagu. Zna se da su tri lica ubijena, navodno pri bekstvu, ali se ne zna gde su pokopana.

Milan Levar, koji je ubijen u svojoj mehaničarskoj radnji nakon što mu je podmetnuta eksplozivna naprava, prethodno je javno progovorio o zločinima u Gospiću, optuživši Tihomira Oreškovića i Mirka Norca da su organizovali likvidaciju Srba tokom 1990. i 1991. godine.

"Gospićem, koji je početkom rata postao, a danas ostao zona sumraka, harali su eskadroni smrti. Ubijali su civile: Hrvate i Srbe, sve koji im nisu hteli biti podložni, sve koji su im se suprotstavljali ne želeći učestvovati u njihovom orgijanju koje nema nikakve veze s domovinom i odbranom svetog ognjišta", pričao je Levar.

Levar je 1991. godine bio komandant diverzantsko-izviđačke jedinice u Gospiću i tvrdi da je "sve zlo u Gospiću došlo sa strane, jer ni Norac ni Orešković nisu iz ovog grada".

On je tvrdio da je bio prisutan kada je u kancelariji Tihomira Oreškovića udavljen čovek pripadnik Merčepove grupe "Jesenje kiše" Miro Bajramović rekao je da je za Gospić važila naredba — "etnički očistiti".

"Ubili smo direktora pošte, bolnice, vlasnika restorana i kojekakve Srbe. Ubistva su izvođena metkom u čelo, jer nismo imali vremena", izjavio je Bajramović koji tvrdi da je naredba vrhovništva bila da se smanji broj Srba u Gospiću.

I drugi svedoci navode da su u drugoj polovini oktobra 1991. godine specijalne jedinice MUP-a i zenige, prema unapred pripremljenom spisku, odvodile viđenije srpske civile u Gospiću, trpale ih noću u kamione, odvozile, mučile i likvidirale.

Poznato je da su uhapšeni i odvedeni Radovan Barač (službenik gospićke pošte), Todor Banjeglav (konobar), Jovo Bogoš, Rade Bogović, Slavko Bunčić, Dane Bug (službenik Zavoda za socijalno osiguranje iz Gospića), Đuro Vujinović, Milan Vujinović (penzioner iz Karlobaga), Nikola Gajić (penzioner), Branko Draganić (radnik u Ličkom Osiku — Teslingrad), Đoko Đukić, Sava Đukić, Milan Žakula, Milan Ivanišević, Nedeljko Igrić (opštinski inspektor), Sveto Janković, Miloško Jokić (radnik MUP-a), Đorđe Kalanj (zamenik okružnog javnog tužioca u Gospiću), Dane Korica (penzioner), Milan Kovačević, Nikica Kovačević, Simo Kljajić (novinar), Simo Krajinović (penzioner), Branko Kuzmanović (penzioner MUP-a, 53 godine, iz Gospića), Petar Lazić (vozač, 42 godine), Milan Mašić (penzioner), Radovan Mašić (radnik), Momčilo Mandić (penzioner MUP-a), Boro Marić (šumski tehničar), Nikola Mišćević (penzioner MUP-a), Željko Mrkić (radnik MUP-a), Mihajlo Nikolić (šumski tehničar).

Odvedeni su i Miloš Orlović (medicinski tehničar iz Karlobaga), Milan Pantelić (meteorolog), Đuro Pavlica, Janko Pavlica (trgovac iz Karlobaga), Milan Pavlica, Nikola Pavlica, Milan Pavlović, Milan Pejinović (radnik Zagrebačkih transporta), Mišo Pejinović (radnik MUP-a), Gojko Radmanić, Dragan Rakić (službenik Zavoda za socijalno osiguranje), Milan Smiljanić (invalid), Stanko Smiljanić (službenik SIZ-a za penzijsko i invalidsko osiguranje, 54 godine, iz Gospića), Bogdan Stojanović (radnik u hotelu Industrogradnja iz Karlobaga), Nikola Stojanović (penzioner), Boško Tomčić (službenik u Visočici), Nebojša Trešnjić (55 godina).

DOSIJE

Među odvedenima su i Pajo Čopić (penzioner, 70 godina), Milan Uzelac (privatni mehaničar), Gojko Hi- nić (radnik MUP-a), Milan Čubelić (građevinski tehničar), Branko Štulić (zamenik javnog tužioca, 54 godi- ne), Bogdan Šuput (inženjer šumarstva, 56 godina, iz Gospića) Danica Baraš, Ankica Begić, Borka Bra- neš (medicinska sestra), Radmila Diklić (službenica turističkog biroa), Marica Đukić (profesor u penziji), Smilja Žakula, Milica Janković, Mirjana Kalanj (službenica, 46 godina iz Gospića), Soka Mašić (penzio- ner), Marija Mišćević (službenica suda), Mileva Orlović (supruga Miloša iz Karlobaga), Anđelka Pantelić (trgovac), Mirjana Pantelić (student, kći Milana i Anđelke).

Na spisku su i Nada Pavlica, Soka Pavlica (čistačica u karlobaškom MUP-u), Ljubica Panjević (70 go- dina), Boja Potkonjak (penzioner), Milica Potkonjak-Radmanović (supruga Gojka), Radmila Stanić (profe- sor hemije) i Ljubica Trifunović (penzioner). Ukupno 77 Srba, od toga 55 muškaraca i 22 žene.

Izvršioi masakra su prema većini svedočenja: Tomislav Merčep, pripadnici specijalne jedinice MUP- a Republike Hrvatske, Tihomir Orešković (bivši emigrant), Ivan Orešković zvani Grobar, Tihomirov brat, jedan od organizatora "Odrbane Gospića", Miroslav Petri, rodom iz Perušića, predsednik lokalnog HDZ-a (ranije radio u banci u Gospiću), Mirko Norac, jedan od vojnih komandanata hrvatskih snaga, Ivica Rožić zvani Roki, Martin Marković zvani Irfan i Ivan Mažuran.

Ostaje pitanje da li će potpuno razotkrivanje zločina u Gospiću dovesti i do otvaranja drugih dosijea o stradanju srpskih, ali i civila drugih nacionalnosti, koje je hrvatska vlast smatrala remetilačkim faktorom. Źrtve "Bljeska", "Oluje" i još nekih (oslobodilačkih akcija) čekaju pravdu. □

SVEDOCI POTVRDILI LIKVIDACIJU SRPSKIH CIVILA

KRVAVI TRAGOVI GOSPIĆKE GRUPE

• *Tadašnji hrvatski državni vrh naložio da Srbi budu likvidirani u znak osvete za Hrvate pobijene u Širokoj kuli*

Zagreb (Tanjug) — Dosadašnji tok suđenja hrvatskom generalu Mir- ku Norcu, nekadašnjem sekretaru kriznog štaba za Liku Tihomiru Oreškoviću i još trojici iz takozvane gospićke grupe, optužene za ratne zločine nad srpskim civilima u Go- spiću u jesen 1991, potvrdio je ono što se odavno znalo — da je likvida- cija bilo i da su one dogovorene na takozvanom smrtonosnom sastanku tadašnjih čelnika u Gospiću. To pro- izilazi iz iskaza svedoka u istrazi o zločinima na području Gospića gde su, kako navodi štampa, prema zvaničnim izveštajima nestala 123 lica, od kojih je ekshumirano i identifikova- no njih 18.

Optužnica petoricu iz gospićke grupe tereti za ubistvo najmanje 42 civila na Lipovoj glavici, u Pazarištu i Karlobagu.

Likvidacije i održavanje smrtono- snog sastanka potvrdilo je nekoliko ključnih svedoka: tadašnji načelnik policije u Gospiću Ivan Dasović, bivši šef za zaštitu ustavnog poretka u tom gradu Mirko Kasumović i ko- mandant artiljerije Siniša Glušac. Prema iskazima svedoka, prisustvovali su mu Norac, Orešković, koji ga

je i sazvao, Milan Čanić, jedan od optuženih, zatim Krešo Tomljanović, Ivan Rukavina i Željko Bolf.

Orešković je, kako kažu svedoci,

ki svedoci tvrde da je Orešković po- sle toga pregledao oružje da vidi ko je pucao, dok drugi tvrde da je to ra- dio Norac.

Tela pobijenih nikad nisu prona- đena, a kako navodi štampa, leševi su 1994. kada je Haški tribunal po- čeo da istražuje te zločine, iskopani i prebačeni na drugu lokaciju. Na Li- povoj glavici su likvidirana 24 civila, čija su tela potom zapaljena da bi se

IZMENE U ZAKONU ZBOG SPREČAVANJA OPSTRUKCIJE

Višekratno odlaganje suđenja takozvanoj gospićkoj grupi optuženoj za ratne zločine nad srpskim civilima u Gospiću zbog proceduralnih manevara koje omogućuje važeći Zakon o krivičnom postupku navelo je ministarstvo da pribegne njegovim izmenama kako bi ubuduće bila onemogućena op- strukcija suđenja. Prema tim izmenama, sudija treba da dobije ovlašćenja kojima će moći sprečiti zloupotrebu procesnih prava, što će krivični postu- pak ubrzati i učiniti efikasnijim. Suđenje gospićkoj grupi počelo je još u ju- nu, ali je glavna rasprava čak devet puta odlagana, pa je počela tek krajem januara. Oreškovićeva odbrana to je uspela da uradi zahtevajući izuzeće sudija, tužilaca, predsednika Vrhovnog suda tako što se pozivala na zdrav- stveno stanje optuženog i služila se drugim proceduralnim finesama. □

preneo stav tadašnje vlade da u znak osvete za Hrvate pobijene u Ši- rokoj kuli budu likvidirani Srbi. Posle sastanka i dolaska na stratište, No- rac je, prema iskazu dvaju svedoka, povikao: "Šta se čeka?" Potom je iz grupe civila izdvojio jednu ženu, od- veo je na stranu, a zatim se čuo pu- canj. Kada se vratio, ponovo je vik- nuo: "Šta se čeka?", a onda je usle- dila rafalna i pojedinačna paljba. Ne-

prikriji tragovi zločina.

Tokom šestomesečne istrage o zločinima gospićke grupe saslušano je stotinak osoba, koje će biti pozva- ne da svedoče i na suđenju, a spo- minju se i neki ključni svedoci. Neiz- vesno je kada će se proces završiti, ali je sigurno da će suđenje otkriti sve strahote koje su u to vreme pro- življavali Srbi u Gospiću. □

Na suđenju gospičkoj petorki saslušan ključni svjedok Ivan Dasović

POSVEDOČIO DA SU SRBI BILI LIKVIDIRANI

Zagreb (Tanjug) — Nekadašnji načelnik policije u Gospiću Ivan Dasović potvrdio je da je bilo likvidacija srpskih civila u tom gradu u jesen 1991. kao i da je održan "smrtonosni

sastanak" na kojem su tadašnji članici u Gospiću dogovorili likvidaciju Srba.

Dasović ovih dana u Županjskom sudu u Rijeci svedoči na suđenju generalu Mirku Norcu, bivšem sekretaru kriznog štaba za Liku Tihomiru Oreškoviću i još trojici iz gospičke grupe optužene za ratne zločine nad srpskim civilima u Gospiću. On je jedan od glavnih, ako ne i ključni svjedok na tom suđenju, jer je, po prirodi posla, bio upoznat sa svim što se dešavalo u tom ličkom gradu. Prilikom prekjučerašnjeg sve-

dočenja on je izjavio da je i sam prisustvovao likvidaciji na Pazarištu. Tvrdio je da ne zna zašto je protiv svoje volje išao na mesto likvidacije, dodajući da mu je neko dao automatsku pušku, pa je i on morao da puca, ali je, kako tvrdi, pucao u vazduh, a ne u ljude.

On je posvedočio da je posle "smrtonosnog sastanka", na kojem su učestvovali i optuženi Orešković i Norac, ubijeno desetak civila na Pazarištu, i da je među onima koji su pucali bio i Orešković. □

SUĐENJE "GOSPIČKOJ SKUPINI" - SVJEDOČIO RADOMIR PANJEVIĆ ČIJA JE MAJKA NESTALA IZ GOSPIĆA

"Po Kariću sve je organizirao Orešković"

RIJEKA — Moju su majku odvele nepoznate maskirane osobe 16. ili 17. listopada 1991. godine iz kuće u Gospiću gdje je živjela sama i od tada ne znam gdje se nalazi, počeo je svoju priču svjedok Radomir Panjević na suđenju gospičkoj skupini optuženoj za ratni zločin.

— U to sam vrijeme imao tvrtku za trgovinu oružjem, opskrbljivao sam gospičku obranu i kontaktirao sa svima koji su po svojoj dužnosti mogli nešto znati o sudbini moje majke. Najviše sam vjerovao Dasoviću, za kojega znam da je bio visoko pozicioniran u policiji, ali mi je on izričito rekao da je nije odvela policija i da se ne nalazi u zatvoru. Ante Karić i Dražen Jurković tvrdili su da nisu imali nikakvu moć, da je vladao strah, da su i njihovi životi bili ugroženi pa nisu mogli zaštititi moju majku koja je tada imala 71. godinu, da je bilo bolje ništa ne pitati, a da su nešto i pokrenuli, postojala bi opasnost da i sami budu odvedeni. Karić mi je pričao o likvidaciji u Klanцу i rekao da je sudjelovao Norac, ali da je sve bilo u Oreškovićevoj organizaciji, te ispričao detalj kako je Norcu tom prigodom "zaštekao" pištolj te je repetirao i pucao. Kuća moje majke poslije je pogodena, zatim opljačkana i spalje-

Jure Premuž ispričao je što zna o "smrtonosnom sastanku" i likvidacijama Snimio D. PAVLETIĆ

na, a nedavno potpuno nerasvljena sa zemljom i sada je na tome mjestu parkiralište, ispričao je Panjević i dodao da se o majci raspitivao kod tadašnjeg predsjednika Vlade Franje Gregurića i svih čelnika gospičke obrane i na mnogim drugim mjestima. Kontakt s njim je htio uspostaviti Orešković, što je on odbio.

Na to je reagirao Orešković, koji je pojasnio kako nitko od optuženika ni-

je imao nikakve veze s nestankom njegove majke, ali je saznao da su je odvele osobe poznate po sklonosti kriminalu, te njihov identitet znaju u gospičkoj policiji, pa i neke osobe kojima se Panjević obraćao za pomoć.

— Ja ne znam zašto su vam namjerno prenijeli dezinformacije — zaključio je Orešković.

O "smrtonosnom sastanku" i likvidaciji civila u Klanцу govorio je tadašnji predstojnik Ureda za obra-

nu Gospića Jure Premuž. Rekao je da je zakasnio na sastanak te je došao na sam kraj, pa mu je netko od nazočnih rekao da ne pita ništa nego da vozi za njima. Na sastanku je vidio Dasovića, Bolfa, Kasumovića, Gluša i Ivicu Markovića, a nakon likvidacije, ponovno je vidio Dasovića, Kasumovića i Markovića.

Svjedočila je i Darinka Čubelić o nestanku svojeg supruga Mile 17. listopada 1991. godine.

I. CELEVSKA

DESET GODINA OD EGZODUSA SRBA IZ ZAPADNE SLAVONIJE PRVO ETNIČKO ČIŠĆENJE

• *Sedamdeset hiljada Srba 26. novembra 1991. godine proterano iz svojih domova*

— Živio sam te godine u Okučanima. U sjećanjima su mi nepregledne kolone Srba. Žene su se porađale po strahovitoj zimi na traktorima, djeca od desetak godina su plakala. Nevjerovatno, niko nije računao da je to put bez povratka — sećao se Duško Jaćimović, funkcioner Srpskog demokratskog foruma iz Zagreba, prvog masovnog egzodusa Srba u ratovima na prostorima bivše Jugoslavije. Pre deset godina, 26. novembra 1991, oko 70.000 Srba proterano je iz većeg dela zapadne Slavonije, dok je preostali okučansko-pakrački deo te teritorije očišćen od nehrvata u hrvatskoj akciji Bljesak maja 1995.

— Bio je to veliki zločin bez pravog publiciteta. Praktično, prvo etničko čišćenje na prostorima bivše SFRJ — kaže Jaćimović.

Publicista Jovica Prodanović objašnjava da je zapadna Slavonija još u Drugom svetskom ratu bila golgota za Srbe.

— Tu se nalazio koncentracioni logor Jasenovac, treći po veličini u Evropi. Devedesete godine kada je Tuđman došao na vlast u Hrvatskoj, tu su počeli i pravi okršaji. Prvo u Pakracu ka-

da su Hrvati od Srba hteli da očiste policiju, pa na Plitvicama. Zapadna Slavonija je, u stvari, žrtva pogodbe Miloševića i Tuđmana. Oni su se dogovorili da se ona ustupi Hrvatskoj radi širih interesa, a i u Beogradu je bilo onih koji su mislili da je treba žrtvovati. Zato nije ni čudo što je ovaj deo najslabije branila JNA, o čemu svedoči i general Veljko Kadijević — kaže Prodanović. Ljudi su ubijani na putu, Hrvati nisu štedeli nikoga, pričaju preživeli.

— Iako postoji sumnja da su tada ubijene između dve i dve i po hiljade ljudi, dosad niko nije

odgovarao za te zločine. Kuće su spaljene do temelja, iz njih danas raste debelo drveće, tragovi zločina su uklonjeni — objašnjava Prodanović.

Na konferenciji za štampu povodom ovog događaja novinari ma je pokazana i naredba Kriznog štaba opštine Slavonska Požega koja predstavlja naredbu o etničkom čišćenju, kamen temeljac za buduće hrvatske zločine nad Srbima. U njoj se navodi: U posljednje vrijeme četničko-terrorističke snage i jedinice JNA sve više ugrožavaju svojim borbenim djelovanjem civilno stanovništvo u zapadnom dijelu opštine S. Požega, te u cilju zaštite njihovih života i omogućavanja uspješnije obrane naših obrambenih snaga na tom prostoru naređujemo (...) Provesti evakuaciju svih građana i njihove osobne imovine s ovog područja u roku od 48 sati.

Najveći broj tada evakuisanih nalazi se danas u Srbiji i Republici Srpskoj.

— Oni su izbeglice s najdužim stažom — objašnjava Petar Lađević, savetnik predsednika SRJ za izbeglička pitanja.

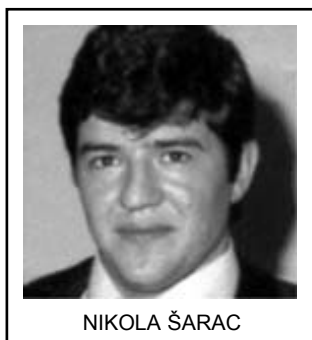
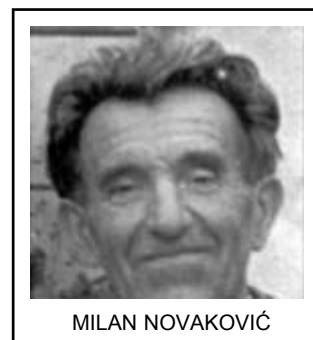
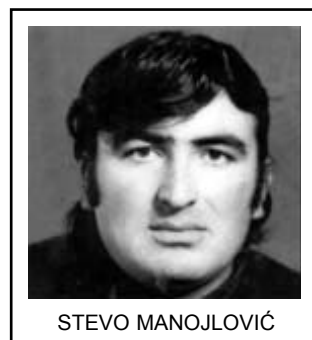
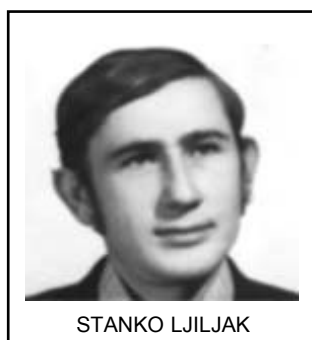
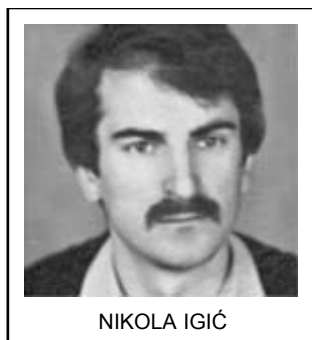
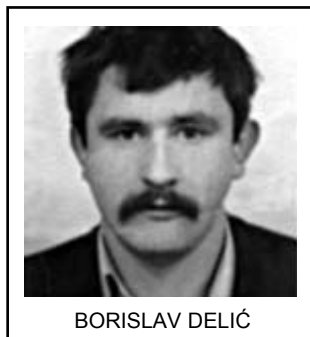
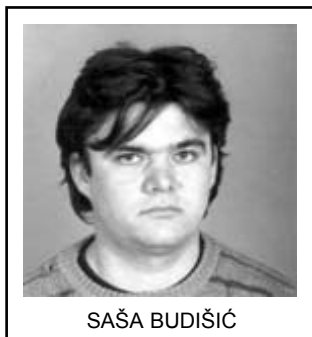
Raduje ipak da se mnogi odlučuju na povratak. I ne samo to, nedavno je, kako kaže Duško Jaćimović, bio pozvan i na jednu svadbu. □

“Glas avnosti” — Beograd

FOTOGRAFIJE NESTALIH

Objavljujemo i 11 fotografija nestalih koje smo do sad dobili od vas. Molimo vas da nam ih i dalje dostavljate, a mi ćemo ih objavljivati sve dok "Suza" bude izlazila.

SKUPŠTINA UDRUŽENJA IZBEGLICA U BEOGRADU
DEMOKRATSKA INICIJATIVA ZA KNIN

JOŠ PEKU STARE RANE

• Milorad Pupovac: Hrvatska ne pokazuje iskrenu želju da se Srbi vrate na svoja ognjišta. • Formiranje posebnog ministarstva.

— Sve je tanja nada da će nova demokratska vlast u Srbiji i Jugoslaviji posvećivati više pažnje rešavanju teških problema izbeglica iz BiH i Hrvatske.

UDRUŽENJE

Skupštinu DIK-a u ime udruženja pozdravio je predsjednik Čedo Marić. Svim poginulim i nestalim prisutni su minutom ćutanja odali počast.

Na skupštini udruženja izbeglica "Demokratska inicijativa za Knin", održanoj u Beogradu, zbog sve težeg stanja u izbegličkoj populaciji, zatraženo je da se u programu rekonstrukcije vlade Srbije formira posebno ministarstvo za izbegle. Udruženje koje, pored Kninjana, okuplja i izbegle s područja Dalmacije i Like, zatražilo je veću podršku državnih organa i institucija pri integraciji izbeglica, kao i bržem povratku onih koji su

ZAJEDNICA

Skupština je podržala inicijativu izbegličkih organizacija iz Novog Sada da se pristupi formiranju zajednice Srba sa područja Bosne i Hercegovine i Hrvatske koja će okupljati izbeglička i zavičajna udruženja u Srbiji. Pored pomoći za bržu integraciju izbeglica u maticu, zajednica će se baviti položajem srpske manjine u Hrvatskoj i Federaciji BiH. O inicijativi iz Novog Sada govorio je predsjednik inicijativnog odbora Branislav Švonja, poznati krajiški biznismen.

se odlučili da se vrate u rodni kraj. Od OEBS-a i drugih međunarodnih organizacija izbeglice očekuju veći pritisak na Hrvatsku "koja čini sve da se što manje Sr-

ba vrati na vekovna ognjišta".

Posebno je ukazano na odugovlačenje Zagreba da, prema vlastitom zakonu o konvalidaciji, prizna izbeglim Srbima radni staž od 1991. do 1995. godine.

Predsednik Srpskog narodnog vijeća iz Zagreba dr Milorad Pupovac ukazao je na još uvek prisutnu činjenicu da "Hrvatska ne pokazuje iskrenu želju da se

PROMOCIJA

Na kraju skupštine promovisana je knjiga "Klijanje života iz spaljene zemlje" novinara Ilije Krnete iz Kistanja. U priteklih sedam godina ovo je prva knjiga o Dalmaciji koju je objavio jedan Srbin.

Knjiga se može nabaviti u Demokratskoj inicijativi za Knin, Lomina 4 Beograd.

Srbi vrate, a da Jugoslavija ne čini sve što je potrebno da se Srbi, koji to žele, uspešno integrišu u maticu.

— Još smo svoji, i zato je dobro što ste organizovani u ovakvim udruženjima, jer je to najbolji način da se čuje za naše probleme — rekao je Pupovac, i upozorio na odugovlačenje Hrvatske da usvoji ustavni zakon o manjinama, što znatno otežava položaj Srba u Hrvatskoj.

— Već 12 godina Hrvatska obećava i obmanjuje UN, OEBS i druge međunarodne organizacije o ustavnom regulisanju položaja manjina. To se više ne može tolerisati, niti se više može izbegavati da se Srbima daju prava koja zaslužuju brojem i značajem svoje zajednice u prošlosti i sadašnjosti Hrvatske. □

IZLAGANJE DR. MILORADA PUPOVCA, PREDSEDNIKA SPSKOG NARODNOG VIJEĆA IZ ZAGREBA, NA SKUPŠTINI "DEMOKRATSKE INICIJATIVE ZA KNIN"

POTPISIŠI PA ZABORAVI!

Od 1990. godine Hrvatska je potpisala više dogovora o ustavnom položaju Srba, ali ih je sve zaboravila.

Čiji smo zapravo mi? S pravom postavljam to pitanje. Čiji smo mi narod? One države više nismo i još nismo, akobogda bićemo. Ove države još nismo i ne vidimo kad ćemo biti. To što ste se organizirali u ovo udruženje i što se organizirate u šira udruženja značilo bi da želite biti svoji. Izgleda da nam i nema druge. Da budemo svoji sa svojom mukom kao jedinim tlom na kome zapravo stojimo i jedinim krovom koji nas štiti od kiše i nevremena i vjerovatno jedinom inspiracijom da nešto napravimo za sebe i svoja pokoljenja i jedinom snagom koju u sebi imamo. Ne znam da li tako mislite, ali ja tako osjećam. Osjećam i za sebe i osjećam za mnoge s kojima se susrećem. Ne bih htio da iko shvati ove riječi kao optužbe, a još manje kao kletvu, jer nismo tu zato i nije naša tradicija takva, i nikada svoju muku nismo htjeli pretvarati u tuđu, ali nema nikakve sumnje da smo mi ipak zaslužili nešto više od toga da nam u Hrvatskoj ime ne spominju oni koji sebe nazivaju demokratima i koji 1991. godine nisu stali s nama da ne bude rata. Isto tako, oni koji danas reformišu ovu državu morali bi znati koju cijenu smo mi platili i koju plaćamo da bi ova država mogla uopće postojati, a ako toga nisu svjesni, ima mnogo načina da ih na to podsjetimo.

Što se tiče pitanja o kojima je govorio gospodin Aćimović, dakle, onoga što su naši najpreči poslovi u Hrvatskoj, gospodin Čačić je sa svojom vladom olako obećao da će do kraja godine vratiti svu srpsku imovinu, olako ne zato što to ne bi mogao nego zato što je olako obećao. Računali smo: na 3.000-4.000 zahtjeva za povratak imovine, koliko ih sad imamo, očekuje se još oko 10.000, ali sad stoji da bi se više od 50 posto moglo riješiti bez ijed-

DOGAĐANJA

nog evra ili bez ijedne pare ili eventualno s malim utroškom sredstava za obnavljanje kuće. Kako? Pa nema nikakve sumnje da su najmanje trećinu kuća od 3.000-4.000, što znači oko 1.000, sadašnji stanari bespravno zauzeli ili su u njima ljudi koji imaju po dvije-tri kuće. Kada bi vlast kazala da treba za 15 dana da se isele iz tih kuća, inače će ih ona iseliti jer one treba da pripadaju vlasnicima koji žive u kolibama, štagljevima i pomoćnim kućama — to bi bilo riješeno. Kada bi se 1.000 kuća koje je Agencija za promet nekretninama otkupila, a stoje neupotrebne rješenjem, dale onima koji se moraju iseliti iz naših kuća, to bi bilo 2.000 kuća. Ne vjerujem da bi cijela akcija trebalo da traje više od četiri mjeseca, uz sve komplikacije. Međutim, ne vidim da ministar Čačić ili bilo ko drugi, koji ponekad govori riječi koje rado čujemo, poduzima išta da se to promijeni. I kad se ne bismo suočavali s onim o čemu sam govorio u prvome dijelu, s mukom tog našeg svijeta koji se vratio, vjerujte, vjerovatno bih i ja odustao od toga da ih uvjeravam da to mogu i da to trebaju uraditi. Ali tek kad vidite kava i kolika je to muka i želja da dođu do svojega, onda čovjek nema ni srca, a ni poštenja da odustane od toga posla. Nadamo se da ćemo pomoću međunarodne zajednice, koja je i sama bila ponesena rezultatima obnove demokracije u Hrvatskoj, riješiti taj problem.

Što se tiče popisa, mogli smo napraviti više nego što smo napravili, ali smo uradili više nego što su neki htjeli da napravimo, i to je sada problem. Nismo mogli zbog sebe više napraviti nego što smo napravili, ali je i toliko više nego što je neko htio da uradimo jer je Tuđman ostavio u nasljeđe da nas na treba biti, i ne smije biti, više od tripet posto. Mene je jednom zgodom pitao ima li nas više od tri posto. Ne znamo koliko nas ima, ali znam jedino da ima onih u Hrvatskoj koji misle da sam i sam zadnji Srbin u Hrvatskoj, bio bih višak i, nažalost, još uvijek su glasnjivi od onih koji drugačije misle.

Zato je pitanje promjena u tom smislu za nas posebno važno, a naravno da je važno i to koliko nas stvarno ima. U Makedoniji su morali pozvati međunarodnu zajednicu i svijet je platio velike novce da bi se popisalo koliko ima Šiptara, a u Hrvatskoj jedva uspijevamo nagovoriti međunarodnu zajednicu da postavi pitanje: pa dobro, šta radite toliko dugo s tim podacima. Imali smo sastanak nedavno s novim

rukovodiocem državnog zavoda za statistiku koji djeluje kao čestiti čovjek i pošten profesionalac; ni on ni mi ne razumijemo zašto je podatke trebalo obrađivati ručno do decembra prošle godine pored sadašnje tehnologije. Ne razumijem zašto je potrebno popisnice obrađivati ručno kada se one skeniraju i kopiraju, kompjuterski dobijete bolju sliku toga i bolju čitljivost i bolje pohranjene podatke nego da to radite rukom. Je li neko imao neku namjeru ili ne, ja to ne znam, ali ćemo se potruditi da saznamo. Juče smo na predsjedništvu vijeća imali tu tačku i zaključili smo sljedeće: ako ocijenimo da nam obrada podataka popisa stanovništva, uključujući Srbe, nije dovoljno jasna, nećemo ih priznati. Imamo pravo na to i onda ćemo pokazati nekima poput Račanovog potpredsjednika Arlovića kome je do postotaka.

Nama nije do postotaka; nas je uvijek bilo dovoljno u Hrvatskoj i uvijek će nas biti i ne želimo ni napuhavati ni ispuhivati brojeve, ali želim da se prema nama postupa korektno. U tom smislu oni najavljuju da će rezultati popisa biti poznati do 15. juna. Hoće li ili neće, ne znamo; pokušali smo ih uvjeriti da tih 48.000 popisnica koje su napravljene ovdje i u Republici Srpskoj moraju biti uključene u taj popis. Vidjećemo za desetak dana kad dobijemo

odgovor šta je od toga napravljeno, pa ćemo znati šta nam je dalje činiti. Ako ustanovimo da ima i najmanjih indicija za nekorektan postupak u obradi, mi te rezultate priznati nećemo. Bez obzira na to koliko to stvarnu snagu imalo, to je naša obaveza. Ne želimo da nas neko najprije politički, potom vojno, a onda na kraju birokratski tjera iz države u kojoj živimo.

Treće pitanje je pitanje našeg statusa i ustavnoga zakona. U Hrvatskoj je mentalitet potpiši pa zaboravi, potpiši pa ko se toga sutra sjeća. Prema to-

me, ne sjećamo se Karingtonove konvencije iz 1991. iz Haga i odjeljka koji se odnosi na specijalni status za manjine na cijelom prostoru bivše Jugoslavije, to nas ne obavezuje. Ne sjećamo se Ustavnog zakona donesenog prvo 1991, pa ponovo 1992; ni on nas ne obavezuje jer je to bilo tada. Uvjet koji je trebalo tada postići bilo je međunarodno priznanje, budući da je to bilo postignuto onda, nas se sve ovo drugo i ne tiče! Erdutski sporazum 1995. koji je dio aranžmana mirovnog procesa na prostoru bivše Jugoslavije u vezi s Dejtonom i mora se promatrati kao sastavni dio dejtonskog aranžmana, ni on nas se ne tiče jer ga je potpisao Tuđman, a mi smo demokrati, pa nas se ne tiče šta je potpisao Tuđman. Još ga je potpisao s Miloševićem pa nas se dodatno ne tiče, ne tiče nas se ni Pismo namjera iz 1997. koje je provjereni dokument tog istog Erdutskog sporazuma, to je vlada morala prihvatiti, a pošto je bila hadezeovska i nedemokratska, ni ono nas se ne tiče. A šta se onda tiče te gospode? To da nam daju da iz Srbije dolaze trube, šumadijska kola, ekavica, pa da kažu: to ste vi. Pa nismo to mi ili bar nismo samo to, imamo mi nešto svoje što s njima tamo moramo dijeliti i oni s nama; naše kolo je i drniško i gluvo i ličko i ije-kavica i sve ono što smo ponijeli sa sobom ili ostavili tamo, prema tome, kao što se to radi s drugim manjinama na prostoru bivše Jugoslavije, moraće se raditi i sa Srbima u Hrvatskoj.

Taj ustavni zakon će morati biti donesen, ovako ili onako, ne mnogo drugačiji od onoga kako smo ga bili zacrtali u posljednje dvije godine i kako smo ga zacrtali u konačnici s tim istim Pismom namjera, jer to je za nas crta ispod koje nećemo moći ići. Naravno da to neće biti lako postići jer je politička kriza u Hrvatskoj pri vrhuncu i pitanje je koliko dugo i kako će ova vlada funkcionirati, ali nezavisno od toga: kad smo izdržali ovoliko vremena, izdržaćemo još neko vrijeme i doći ćemo konačno do toga da i mi budemo priznati u Hrvatskoj, kako smo i mi priznali tu državu, da i ona konačno prizna nas. Ne mora nas ni voljeti, ne mora nam ni davati što nam ne pripada, ali priznati nas u onome što su naša elementarna građanska i manjinska prava, to mora. Gospođe i gospodo, još jedanput vam zahvaljujem na radu i trudu da se brinete za sebe u uvjetima u kojima još uvijek pitanje čiji smo mi zvoni u ušima i vas ovdje i nas tamo. □

PROMOCIJA KNJIGE ILIJE KRNETE IZ KISTANJA

KLIJANJE ŽIVOTA IZ SPALJENE ZEMLJE

Prvenac našeg saradnika Ilije Krnete u Beogradu, na skupu Kninjana i drugih Krajišnika, predstavili su dr Milorad Pupovac, predsjednik SNV-a, i Petar Lađević, savjetnik jugoslovenskog predsjednika Koštunice.

Evo šta je u recenziji "Klijanja života iz spaljene zemlje" napisao urednik knjige Nenad Novaković. — Progonstvo iz polisa, grada države, bila je zasigurno najteža kazna kojom je mogao biti kažnjen čovjek u antičkom

— Knjiga predstavlja izbor reportaža i razgovora nastalih tokom boravka i obilaska ratom devastiranog prostora sjeverne Dalmacije i Like, gdje se ljudi usprkos teškoćama vraćaju i obnavljaju život.

Knjiga donosi i više razgo-

— Knjigu će, nadamo se, dobro primiti šira čitalačka publika rasuta po svijetu. Bogato ilustrovana, sa 280 strana, predstavlja dragocjen dokument jednog vremena, patnji, stradanja, ali i nade u bolje sutra — zaključuje urednik.

Djelo dopisnika "Novosti 7 dana" objavljeno je u biblioteci "Pamćenja"

Iz knjige:

...Ne vrijedi pričati o strašnom ubijanju, o ljudskom strahu, o zvjerstvima i jednih i drugih, ne bi trebalo pamtili, ni žaliti, ni slaviti. Najbolje je zaboravit', da umre ljudsko sjećanje na sve što je ružno, i da djeca ne pjevaju pjesme o osveti

Meša Selimović

svijetu. Danas postoji još crnja kazna, a to je kad vas prognaju, spale zavičaj i unište sve uspomene na djetinstvo. Ova knjiga je posvećena svima kojima se to dogodilo, kao opomena da se loše iz prošlosti ne ponavlja u budućnosti.

Novaković takođe ističe:

vora s istaknutim predstavnicima kulturnog i političkog života, umjetnicima i političarima srpskog porijekla u Hrvatskoj. Originalnost djela je u tome što osvjetljava život srpske zajednice u Hrvatskoj, preciznije, u Dalmaciji, pa zbog toga smatramo da zavređuje pažnju javnosti.

ilija.krneta@zd.hinet.hr

VLADIKA DALMATINSKI FOTIJE

ČUVAR SRPSKE VERE

Posle "Oluje" zapretila je opasnost da nestane jedna od najstarijih eparhija SPC — Dalmatinska, ali su zahvaljujući odvažnom vladiki mnoge crkve obnovljene

Kada su posle "Oluje" hrvatske vojske u avgustu 1995. godine Srbi proganani, njihova ognjišta poharana, a crkve opljačkane ili porušene, zapretila je opasnost da nestane jedna od najstarijih eparhija Srpske pravoslavne crkve — Dalmatinska.

Na čitavom području eparhije, od Dubrovnika do Knina i Pule, ostao je jedan pravoslavni sveštenik. U tako opu-

ZAHVALNOST

— *Moram priznati da sam iznenađen nagradom koju dodjeljuju "Večernje novosti". Po mom trenutnom rasuđivanju, ona više govori o onima koji su mi je dodellili nego o meni samom — rekao je vladika Fotije u pismu našoj redakciji.*

Što se tiče "Najplemenitijeg podviga", po našoj pravoslavnoj veri, svi su pozvani da budu plemeniti, dobri, sveti, to jest, da se u toku svog zemaljskog života, koji im je od Boga darovan, upodobu liku svoga Stvoritelja i, koliko je to ljudima uopšte moguće, postanu slični Bogu. Taj ideal bi trebalo da imaju ne samo pravoslavni hrišćani nego i svi ljudi kao stvorenja Božja.

Dodelu ove nagrade ne dojavljavam kao nagradu sebi lično, već kao nagradu sveštenstvu i monaštvu područnih nam eparhija, Dalmatinske i Gornjokarlovačke. Ona svakako pripada i našem kristolosnom pravoslavnom narodu, koji još uvek na ovim terenima živi u veoma teškim uslovima, ali i pored svega, zajedno sa svojom Crkvom svedoči realnost našeg postojanja, naše vere i naše kulture na teritoriji Republike Hrvatske — navodi episkop.

stošenu eparhiju 1998. godine stigao je novoustoličeni vladika dalmatinski Fotije. Malobrojnim vernicima, starcima i staričama koji su ostali i preživeli stravične zločine u "Oluji" i posle nje doneo je nadu.

— Verujemo da će se u kanjonu prelepe Krke, koji u sebi kao skupocen biser čuva ranohrišćanske katakombe, gde je propovedao veliki učitelj naroda apostol Pavle, ponovo čuti pesme u slavu Božju — rekao je na svečanosti obnove Bogoslovije, posle deset godina, vladika Fotije.

Vladika dalmatinski još je i administrator Gornjokarlovačke eparhije gde je s njegovim blagoslovom i velikim trudom

Bivši profesor bogoslovije u Sremskim Karlovcima i monah koviljski stizao je u sve dalmatinske i ličke zabiti i počeo obnovu hramova i duhovnog života. S još četvoricom monaha koji su stigli na njegov poziv, vladika je prvo obnovio bratstvo manastira Krka kod Knina. Obnovljene su i crkve u Imotskom, Zadru, a vratilo se i desetak sveštenika.

U Splitu je obnovljena kapela svetog Save, a mladi vladika je sve slobodne trenutke posvetio obnovi manastira Krka. Kao kruna njegovog sveštenečkog pastirskog rada obnovljen je rad Bogoslovije "Sveta tri jerarha" u tom srpskom svetilištu. Najstarija regularna srpska škola (1615) ponovo je primila novu generaciju mladih bogoslova u septembru ove godine.

nedavno proslavljena 450. godišnjica manastira Gomirje. □

SLUŽBA

Zaslugom mladog vladike Fotija, na području Dalmatinske eparhije više nema crkve koja nije ponovo osveštana i u kojoj nije sluena liturgija. Krajem leta Fotije je služio u Koševcu kod Benkovca gde je ostalo samo šest vernika, a još se nijedan Srbin nije vratio iz izbeglištvu.

**HRVATSKA U OBAVEZI DA
NADOKNADI ŠTETU ZA
SRUŠENU SRPSKU KUĆU**

STRAZBUR

DELIO PRAVDU

Dom porodice Kutić u Martincima kod Bjelovara uništen je u ratnom vihoru 1991. godine, a sudskom presudom će joj se isplatiti šteta od 25.000 evra

Kad neće Zagreb, u zaštitu Srba u Hrvatskoj stavio se Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, koji je doneo prvu presudu o naknadi nematerijalne štete za srušenu srpsku kuću u minulom ratu.

Sud u Strazburu je naložio Hrvatskoj da isplati 10.000 evra porodici Kutić iz sela Martinci kod Bjelovara. Kuća je minirana 1991. godine, a svi pokušaji da nadoknade štetu pred hrvatskim sudovima ostali su bezuspešni. Da bi izbeglo svaku mogućnost plaćanja štete za opljačkane, minirane i zapaljane srpske kuće, hrvatsko pravosuđe je ukidanjem člana 180 Zakona o obaveznim odnosima 1996. godine onemogućilo oštećene Srbe da podnose bilo kakve tužbe na osnovu toga.

Presuda iz Strazbura zato se i odnosi na nadoknadu "štete za povređeno ljudsko pravo na sudsku zaštitu". Strazbur se ovom presudom tako pridružio OEBS-u i drugim međunarodnim organizacijama koje zahtevaju od Hrvatske da vrati u zakon član 180 i omogući prihvatanje srpskih odštetnih zahteva za srušene kuće.

Za prvu presudu u korist Srba zaslužan je zagrebački advokat Anto Nobilo koji je izjavio da pred sudom u Strazburu ima još 15 tužbi Srba iz Hrvatske.

Hrvatska je Kutićima nematerijalnu štetu za povređena ljudska prava dužna da nadoknadi u roku od šest meseci, posle čega sledi i tužba za nadoknadu materijalne štete za srušenu kuću. To je oko 25.000 evra.

Presudom u Strazburu zadovoljan je i krajiški dokumentacioni centar "Veritas":

— Presuda otvara mogućnost i za više od 30.000 Srba kojima su kuće na isti način stradale u hrvatskom osamostaljenju. □

IZ INFORMATIVNOG BILTENA ZA POVRATAK

PORASLO INTERESOVANJE ZA POVRATAK

Šest godina po završetku rata, u kninskom području koje je nekada naseljavalo oko 43.000 stanovnika (oko 80 posto Srba i oko 20 procenata Hrvata) danas živi nešto više od 26.000 žitelja, a njihova struktura je bitno izmijenjena. Neslužbeni podaci o sadašnjim stanovnicima bivše kninske opštine, podijeljene u pet manjih opština, naseljava oko 12.000 srpskih povratnika, oko 10.000 domicilnih Hrvata doseljenih iz BiH, oko 3.000 domicilnog stanovništva uglavnom hrvatske nacionalnosti i oko 1.300 Hrvata doseljenih na područje Kistanja iz Janjeva na Kosovu.

Od usvajanja Programa hrvatske vlade za povratak izbjeglica sredinom 1997. godine, povratak na područje Knina je konstantan, a u posljednje vrijeme za njega se interesuje nešto više ljudi.

Bezbjednost je u poređenju s nekoliko prethodnih godina mnogo povoljnija, na kninskom području čak potpuna, ali zato i dalje ima problema pri vraćanju i obnovi imovine. Glavna je prepreka u alternativnom smještaju jer je to uslov da se oslobode kuće koje privremeno koriste useljenici iz BiH. Dio tog zamršenog problema, prema najavama kninskih vlasti, biće ublažen nakon obavljene revizije o korisnicima objekata u privatnom vlasništvu, kojom je utvrđen velik broj nezakonitih okupacija (bilo da sadašnji stanari nemaju valjano rješenje nadležne stambene komisije, bilo da imaju imovinu u drugim dijelovima Hrvatske ili su im kuće u selima oko Knina već obnovljene). To bi trebalo da bude najprije riješeno, već u prvoj fazi procesa, da bi se tek kasnije privremenim stanarima mogao obezbjeđivati drugi smještaj. Međutim, po podacima nevladinih organizacija u Kninu, još nijedno takvo rješenje s kratkim rokom za iseljenje nije izdato, niti je obavljena deložacija privremenog stanara. Prema najavama, to neće biti nimalo lako, ali će se neminovno desiti jer ovoga puta vlast inicira brže vraćanje privatne imovine.

Od 760 podnesenih zahtjeva za vraćanje imovine, na kninskom području je pravim vlasnicima vraćeno 120 kuća. Istovremeno, Državna agencija za promet nekretninama (APN) otkupila je, po riječima kninskog gradonačelnika Vinka Marića, svega 34 kuće koje će sadašnjim korisnicima, uglavnom useljenicima iz BiH, pod vrlo povoljnim uslovima (poput otkupa društvenih stanova) biti ponuđe-

ne za otkup. Još oko 1.000 kuća nudi se za prodaju, ali APN zasad nema dovoljno novca.

Pokušavajući da pomogne proces povratka izbjeglica i vraćanje imovine, Danski komitet za izbjeglice u Strmici kod Knina finansira uređenje jednog kolektivnog centra. U tu svrhu poslužiće nekadašnja školska zgrada u koju bi trebalo biti smješteno oko 60 srpskih povratničkih porodica dok budu čekale na useljenje u svoje kuće. Interesovanje za takav smještaj među izbjeglicama u Jugoslaviji, kako nam je kazala voditeljka Ureda Dalmatinskog odbora solidarnosti (DOS) u Kninu Nevena Žunjić, minimalan je. Izbjeglice smatraju da bi u kolektivne centre trebalo da budu smješteni oni koji su u njihovim kućama. Iako je ta logika razumljiva, predstavnici DOS-a napominju da se samo upornošću može doći do svoje imovine i savjetuju potencijalnim povratnicima da se prijave za smještaj u centru, jer će se na taj način nesumnjivo naći na listi prioriteta za vraćanje imovine.

Zbog odluke hrvatske vlade da sva imovina izbjeglim Srbima bude vraćena do kraja 2002. godine, te krajnjeg roka (31. decembar 2001) koji je za podnošenje zahtjeva za obnovu kuća odredilo Ministarstvo javnih radova obnove i graditeljstva, interesovanje za povratak na kninsko područje naglo je porastao.

— Svima savjetujemo da podnesu zahtjev za vraćanje imovine i da prilože ona dokumenta o vlasništvu koja posjeduju, a vlasništvo kasnije mogu dokazati ostavinskom raspravom ili na drugi način. Bitno je da do 31. decembra 2001. godine podnesu zahtjev, makar bio i manjkav, jer se on sigurno neće produžiti — upozorila je voditeljka DOS-a u Kninu Nevena Žunjić. Ona je naglasila da je najvažnije pravovremeno i istinito informisanje izbjeglica kako bi u situaciji kada ni ovdje ni u Srbiji ne cvjetaju ruže odlučile žele li se vratiti ili ostati ondje gdje sada borave.

Po njenim riječima, iako se osjeća veće interesovanje izbjeglih Srba za povratak, oni će postati "pravi" povratnici tek kada im se kuća obnovi i kada se stvore bolji uslovi za život. Do tada su prisiljeni da dođu u Knin da naprave lična dokumenta, predaju zahtjev za vraćanje imovine i njenu obnovu i da se vrate u izbjeglištvo. Treba da iskoriste mogućnost trodnevne posjete u organizaciji UN-

AKTUELNOSTI

HCR-a kada uz pomoć aktivista DOS-a mogu doći bar do osnovnih ličnih dokumenata.

Nesumnjivo je da će najviše povratnika i ubuduće biti među seoskim stanovništvom. Međunarodne humanitarne organizacije seoskim domaćinstvima nude vrlo povoljne kredite za oživljavanje domaćinstva. U Bukovici, području s najvećim brojem povratnika po apsolutnim brojevima, i Biskupiji koja po relevantnim pokazateljima prednjači u broju povratnika, postoje jako dobri primjeri seoskih domaćinstava. Baveći se poljoprivredom i stočarstvom, njihov život je potpuno normalizovan. U samom gradu Kninu, naprotiv, vlada velika nezaposlenost i većina radno sposobnih stanovnika živi od socijalne zaštite.

Vijesti

Vukovar: VLADIN ČELENĐER ZA OBNOVU

Oko 105.000.000 kuna prikupljenih od prodaje vladinog aviona čelendžer, 42.000.000 kuna potrošeno je za obnovu Vukovara, dio će biti utrošen do kraja godine, a iduće godine za obnovu grada potrošiće se oko 25.000.000 kuna, rekao je tokom posjete Vukovaru ministar javnih radova, obnove i graditeljstva Radoimir Čačić.

Govoreći o stanju u obnovi, Čačić je utvrdio da novac namijenjen obnovi nije ograničen. Sva rješenja o obnovi izdana do 1. maja ove godine se provode, istakao je Čačić i dodao da je od 190.000 kuća srušenih u domovinskom ratu, dosada obnovljeno oko 110.000. "Za oko 70.000 kuća nisu primljeni zahtjevi za obnovu tako da ministarstvo očekuje da za obnovu ostaje oko 20.000 do 25.000 objekata", rekao je ministar Čačić.

VLADA DO KRAJA 2002. SPREMNA DA VRATI SRPSKU IMOVINU

Do kraja sljedeće godine (31. decembra 2002.) treba da se vrate kuće i stanovi svim njihovim vlasnicima na području od posebne državne brige. To je na svojoj sjednici 20. septembra 2001. godine zaključila hrvatska vlada.

Predlog je iznio potpredsjednik vlade Goran Granić ocijenivši da je dosad najmanje učinjeno upravo u vraćanju imovine srpskim vlasnicima.

Sprovođenjem ove vladine odluke, procjenjuje se, trebalo bi da budu stvoreni uslovi za povratak svih izbjeglica i prognanika. Prema riječima Gorana Granića, dvije trećine imovine koja sada nije u pravih rukama pripada hrvatskim građanima srpske nacionalnosti, a trećina onima hrvatske nacionalnosti.

L. Pejковиć: OČEKUJEMO 20.000 POVRATNIKA

Pomoćnik ministra za javne radove,

KISTANJE U SRCU

*Ja se vraćam iz daleka kraja,
bez Kistanja nema meni raja*

*Dugi dani, a još dulje noći,
u Kistanje jedva čekam doći*

*Nema meni nigdje ljepšeg stanja,
ljepšeg stanja od naših Kistanja*

*Iz Kistanja nikad ići neću,
dok mi smrtnu ne zapale svijeću*

Milan Bezbradica, Kistanje

obnovu i graditeljstvo Lovre Pejковиć izjavio je da su se do 1. oktobra ove godine u svoje kuće ili alternativni smještaj vratila 283.902 prognanika, od čega je 198.294 Hrvata koji su tokom progonstva boravili u drugim dijelovima Hrvatske, te 85.608 Srba koji su izbjegli u inostranstvo (SRJ i BiH). Još oko 22.524 prognanika čeka na povratak.

Prema stavu Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice pri ministarstvu, ne može se govoriti o tome da li je povratak Srba mali ili je zadovoljavajući. Taj će broj biti poznat tek nakon objave popisa stanovništva.

Govoreći o posljednjem roku za podnošenje zahtjeva za obnovu, te informativnoj kampanji koje je ministarstvo u vezi s tim pokrenulo u SRJ i BiH, Pejковиć je rekao da se očekuje više od 20.000 povratnika.

Prema reviziji zauzete privatne imovine koje je provelo ministarstvo u 9.937 stambenih jedinica, njeni privremeni korisnici, većinom iz BiH, moraće se iseliti, a objekte vratiti vlasnicima.

Što se tiče praznih kuća ili stanova, kojih ima 4.903, pokušaće se ući u trag vlasnicima kako bi se utvrdilo žele li svoj dom prodati, iznajmiti ili se vratiti u njega.

Pejковиć je takođe rekao da će, u cilju bržeg vraćanja protivpravno zauzete imovine, do kraja sljedeće godine ovlaštenja stambenih komisija koje su do sada bile u nadležnosti lokalnih vlasti biti prebačena na centralizovani vladin ured.

V. Stanimirović: ŽELIMO KULTURNU AUTONOMIJU ZA KRAJEVE SA SRPSKOM VEĆINOM

— Nastojimo da integrišemo srpsku zajednicu, ne samo u političkom nego i u svakom drugom smislu u cijeloj Hrvatskoj. Želimo kulturnu autonomiju u svim dijelovima gdje Srbi imaju relativnu ili apsolutnu većinu, kao što je slučaj s talijanskom manjinom. Ne treba se bojati Srba i srpskih prava. Osim toga, zalagaćemo se za što bolju saradnju Hrvatske s Jugoslavijom i Republikom Srpskom. Bez uspostavljanja dobrosusjedskih odnosa, teško je pretpostaviti brzu demokratizaciju i brzi ulazak Hrvatske u EU, što mi Srbi u Hrvatskoj želimo.

Tako je u intervjuu "Vjesniku" sazeo osnovne konture političkog programa Samostalne demokratske Srpske stranke (SDSS) Vojislav Stanimirović, nakon što je početkom ovog meseca ponovno izabran za njenog predsjednika.

Stanimirović je ocijenio da je dosadašnja politika njegove stranke, koja se najviše bavila zaštitom srpskih nacionalnih interesa, bila politika mogućeg te da je u datim okolnostima učinjeno maksimalno. On je istovremeno kritikovao aktuelnu hrvatsku vlast koja se nije uhvatila u koštac s problemom povratka Srba i njihove imovine.

Predsjednik SDSS-a najodlučnije je demantovao da ta stranka osuđuje naseljavanje Hrvata iz BiH u dijelove Hrvatske gdje žive Srbi. On je istakao da SDSS saraduje s Udruvom Hrvata iz BiH koji žele ostati u Hrvatskoj i smatra da u Hrvatskoj ima mjesta i za njih.

— Mi nemamo pravo niti želimo ikome da branimo da se nastani gdje hoće. Ali veliki problem nisu Hrvati iz BiH sa svojim mukama, nego Hrvati iz Hrvatske koji su zaposjeli srpsku imovinu i ne žele je vratiti — ističe dr Vojislav Stanimirović.

Episkop Lukijan: TRAŽIMO VRAĆANJE IMOVINE, ZDRAVSTVENO I PENZIJSKO OSIGURANJE I VJERONAUKU U ŠKOLAMA

Sveštenstvo Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj zatražiće od Sabora vra-

AKTUELNOSTI

ćanje svoje imovine, zdravstveno i penzijsko osiguranje i ravnomjerniji raspored pravoslavne vjeronauke u školama, najavio je u intervjuu "Novom listu" episkop Lukijan.

— Mi smo ovdje ponikli, smatramo da je ovo naša država i poštujemo njene zakone i odredbe, ali očekujemo da i država poštuje naša prava, kao naroda koji u njoj živi. Jer, nismo mi donijeli malo zemlje na opancima, kako nam se ponekad zamjera. Sve ovo ovdje stvorili smo zajedno s Hrvatima i drugim narodima koji ovdje žive — kazao je episkop Lukijan.

Odnos s Katoličkom crkvom ocijenio je kao vrlo dobar i izrazio nadu da će on uskoro doći na predratni nivo.

Donji Lapac: **POMOĆ UBRZANOJ OBNOVI**

U donjolapačkoj opštini, u kojoj živi oko 3.500 stanovnika, uglavnom Srba, i nešto manje od 500 hrvatskih izbjeglica iz BiH, dosad je obnovljeno sedamdesetak kuća, a uskoro će početi obnova još 90 objekata od I do III stepena oštećenosti, u čemu znatnu pomoć daju međunarodne dobrotvorne organizacije.

To je rečeno na sastanku ministra javnih radova, obnove i graditeljstva Radomira Čačića u Donjem Lapcu, gdje je o obnovi kuća i oživljavanju privrede razgovarao s opštinskim i županijskim funkcionerima.

O vraćanju imovine, obnovi infrastrukture i stvaranju uslova za razvoj poljoprivrede, odnosno, proizvodnje hrane, obavijestio ga je opštinski načelnik Milan Đukić.

"Ministarstvo obnavlja dvadesetak kuća, a najavilo je i novčanu pomoć za obnovu nekih infrastrukturnih objekata, recimo, vodovoda i rasvjete, čija će se popravka finansirati do kraja godine", rekao je Čačić.

Dodao je da se u skladu s rješenjima nastavlja i obnova još dvadesetak kuća i 36 stanova (u tri stambene zgrade), a novčanu pomoć za opremu dobiće komunalno preduzeće Kongrad.

Takođe se predviđa i pomoć za obnovu pravoslavne i izgradnju katoličke crkve, rekao je ministar Čačić.

U nekadašnjoj farmi Borićevac predviđa se proizvodnja 1,200.000 pilića godišnje, a programi poljoprivredne proizvodnje na privatnim imanjima ići će na konkurs kod HBOR-a, istaknuto je u razgovorima s ličko-senjskim županom Milanom Jurkovićem i opštinskim funkcionerima.

Za vrijeme boravka u Donjem Lapcu Čačić je s predstavnicima lokalne vlasti potpisao i pismo namjere o finansiranju određenih programa komunalne infrastrukture na području te ličke opštine. □

SUSRETI

SANDA RAŠKOVIĆ-IVIĆ

— Porodicama nestalih iz Krajine treba pružiti veću podršku nego dosad jer vi ste pored doma i zavičaja, ostali i bez svojih najmilijih — kazala je dr Sanda Rašković-Ivić, republički komesar za izbjeglice u susretu s delegacijom udruženja.

Čedomir Marić, predsjednik udruženja, upoznao je republičkog komesara za izbjeglice o neriješenim sudbinama više od 3.000 nestalih. Zatražena je pomoć da se Hrvatska prisili na to da ubrza ekshumaciju i identifikaciju.

— Dosadašnji broj od samo 14 identifikovanih s kninskog gro-

blja, od ukupno 300 ekshumiranih, govori o sporosti i maloj nadi da će se u skoro vrijeme saznati sudbine nestalih — rekao je Marić. Dr Sanda Rašković-Ivić pozdravila je izlaženje lista "Suza" kao najbolji oblik komunikacije među porodicama nestalih. □

NJEGOVO PREOSVEŠTENSTVO VLADIKA DALMATINSKI FOTIJE

Predsjednik Udruženja porodica nestalih iz Krajine Čedomir Marić čestitao je njegovom preosveštenstvu vladiki dalmatinskom gospodinu Fotiju u Beogradu na tome što je dobio plaketu "Najplemenitiji podvig godine".

U tradicionalnoj anketi "Večernjih novosti" vladika Fotije je ovo priznanje dobio za humani i plemeniti rad na povratku vjernika i obnovu crkava u Dalmaciji. U razgovoru s Marićem, vladika se zanimao za rad udruženja i obećao da će pomoći da sahra-

nama identifikovanih tela nestalih Krajišnika prisustvuju sveštenici. □

PROMOCIJA FILMA “VAPAJ TIŠINE”

Udruženje porodica nestalih i nasilno odvedenih lica iz Vukovara organizovalo je u Medija centru

projekciju dokumentarnog filma “Vapaj tišine”, koji govori o grobnicama Srba stradalih od 1991. do 1995. godine. “Naša težnja je da skrenemo pažnju javnosti na problem koji je od ‘Bljeska’, ‘Oluje’ i Vukovara još prisutan na ovim prostorima”, rekla je predsednik tog udruženja Ružica Spasić, ukazujući da su porodice nestalih, formiranjem udruženja, očekivale brže pronalaženje nestalih, ali je vreme, nažalost, pokazalo da su rezultati poražavajući. Za pet godina rada udruženja, kojem je prijavljen nestanak 102 lica iz istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srema, identifikovane su samo tri osobe, rekla je Spasićeva, navodeći da je u Hrvatskoj nestalo ukupno 3.000 Srba. O 1.785 nestalih ne postoje nikakvi podaci, o oko 450 se zna da su poginuli, ali je nepoznato mesto njihovo ukopa, dok za 759 osoba postoje podaci o pogibiji i mestu ukopa, ali posmrtni ostaci nisu predati porodici. Ta organizacija radi u teškim uslovima, uz jedinu podršku Međunarodne komisije za nestala lica sa sedištem u Sarajevu, rekla je ona, apelujući na nadležne da pomognu otkrivanje grobnica i ekshumaciju leševa. □

“Politika” — Beograd

STRADANJE SRBA U DOLINI LAŠVE

Umjesto traženih Srba, na gradskom groblju Prašnice u Zenici ekshumirani posmrtni ostaci bogumila — tvrde članovi bošnjačke komisije

Nakon dugotrajnog operativnog istraživanja da bi se prikupile što kvalitetnije informacije o zločinima i egzodusu Srba iz srednje Bosne, otpočeti su, novembra 2001. godine, radovi na ekshumaciji područja Zenice i Busovače.

Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS je na gradskom groblju Prašnice u Zenici pronašla posmrtnu ostatku 11 nepoznatih tijela. Najvjerojatnije se radi o licima srpske nacionalnosti, na šta ukazuje evidencija uprave groblja, kojom raspolaže i komisija RS, a i izjava direktora groblja u Zenici Dragana Badrova.

U prilog tome idu i operativna saznanja Komisije RS, a mnogi će se prisjetiti jezivog prizora iz decembra mjeseca 1992. godine kada je rijeka Bosna kod hotela Internacional u Zenici izbacila 12 tijela. Tijela su se zakačila na bodljikavu žicu, a potom je bošnjački patolog Turkić izvršio obdukciju.

Do kakvih saznanja je došao, nije nam poznato, mada bi bilo dobro da imamo taj nalaz, a željno iščekujemo i rezultate patološke analize 11 tijela koja su ekshumirana u novembru ove godine.

Osnovni cilj svake identifikacije je da se utvrdi lični identitet ekshumiranog tijela kako bi ga porodica preuzela i dostojno sahranila, a spisak nestalih bio što kraći. Međutim, uz dužno poštovanje žrtavama i njihovim porodicama, bez obzira na to kojem narodu pripadaju, ovog puta je naša radoznalost i zanimanje za rezultate prethodnog i sadašnjeg uviđaja dodatno motivisana. Uzrok tome je ponašanje svih subjekata iz Federacije koji su pratili ekshumaciju spornih 11 tijela na groblju Prašnice (predstavnici pravosuđa, policije, armije, civilne zaštite) koji, navodno, ama baš ništa nisu znali o porijeklu tih tijela. Nije im bilo poznato kako su dospjela na groblje, ko su žrtve,

ko ih je sahranio, a izlišno je pitati kako su i od koga stradale.

Međutim, samo su gospoda iz bošnjačkog dijela Federalne komisije za nestale: Amor Mašović i Jasmin Odobašić, kao i uvijek, znali sve o ovom slučaju, samo što su ovog puta, kao Šerlok Holms, nadmašili sami sebe. Tvrđili su da ti skeleti pripadaju nekadašnjim bogumilima i da su u groblje dospjeli iz muzeja.

Nismo samo načisto s tim govoriti oni to ozbiljno, ili se u nadrealističkom duhu šale s nimalo šaljivim stvarima. No, bez obzira na to o kojoj varijanti je riječ, ova gospoda su veoma ozbiljan slučaj. Jer, čovjeku koji iole drži do svog dostojanstva i javnog mnjenja ne bi trebalo, da ne kažemo smjelo, da se omaknu ovakvi verbalni ispadi. Posebno gospodinu Mašoviću, intelektualcu i javnoj ličnosti s dvostrukom ulogom: predsjednik je Komisije za traženje nestalih u Federaciji, ali i vrlo značajna ličnost u stranci SDA, čije političke interese veoma principijelno brani. Čudi nas da sebi dozvoljava tako prozaična i naivna objašnjenja koja ne mogu proći ni kod srednjoškolaca koji su često izbjegavali časove istorije. I oni kao i mnogi građani znaju kad su živjeli bogumili.

Nažalost, ne sumnjamo uopšte u to da gospodin Mašović i njegov kolega misle da su to bogumili, kao što ne misle ozbiljno da posmrtni ostaci u masovnoj grobnici Lav pripadaju austrougarskim vojnicima. Naprotiv, mi istinski vjerujemo da ova gospoda znaju sve o spornim tijelima, kao i o drugim spornim slučajevima zločina izvršenih nad Srbima.

Zaboravili su na onu narodnu izreku: Ako laže koza, ne laže rog. Jer, kako će objasniti, nakon ove svoje verbalne blamaže, da je među 11 spornih tijela zalutao Miško Račić, do sada jedino identifikovano tijelo. Radi se o mladiću iz Bijelog Po-

lja ne starijem od 30 godina, koji se u vrijeme početka rata u BiH nalazio na liječenju u duševnoj bolnici u Podgorici odakle je pobjegao. Interesantno je da je uspio proći nekoliko frontova a da ga metak nije ni okrznuo, a kad je došao u Zenicu "hrabri Alijini branitelji" su ga ščepali i bez obzira na to što je bio bolestan, mučki ubili. On zasigurno nije bogumil. A otkud među njima?

Pitamo se kome li tek pripada, ili preciznije, otkud 154 najlon kese u kojima se nalaze ostaci skeleta ljudskog porijekla, a koje je naša komisija pronašla u dvije masovne grobnice smještene u donjem dijelu groblja Prašnice.

I od ovog slučaja se ograđuju svi u Federaciji: i policija i sud i uprava groblja, kao i civilna zaštita. Istina, ne znamo kakav je komentar gospode iz bošnjačke komisije za nestale, ali smo ubijeđeni da znaju istinu, jer je ovo već prepoznatljiv stil "prikazivanja zločina na bošnjački način".

Da i u ovom slučaju nešto ne miriše, da ne upotrijebimo riječ suprotnog značenja, valjda je svima jasno, kao što je očigledno da ove kese s ostacima ljudskog skeleta nisu u groblje dospjele iz muzeja. Osim ako u njemu tokom rata nije bio smješten neki zatvor ili logor.

Iako mnogo toga tek treba da saznamo, jedno je ipak sigurno: da nećemo odustati od namjere da saznamo istinu i stoga će o ovom slučaju biti upoznata vaša vlada, a preko nje i međunarodna zajednica, od koje će biti zatraženo da preduzme adekvatne sankcije prema svima koji, prikrivajući zločin i skrnaveći žrtve, i sami čine zločin.

U dolini rijeke Lašve, od Zenice do Kaknja, uništena i spaljena sva srpska sela, crkve i groblja

Na zeničkom groblju Memići ekshumirana su u novembru 2001. godine četiri člana porodice Božić koja su ubijena početkom rata 1992. godine u svojoj kući u srpskom selu Dolipolje.

Stanimir Božić bio je bokserški šampion u teškoj kategoriji, bokserški sudija i vrlo ugledan sportski radnik Zenice. Zbog velikog ugleda koji je uživao u svom gradu, džihadlije mu po izbijanju rata nisu mogle ništa, pa su ga telefonom, na prevaru,

IZ DRUGIH UDRUŽENJA

namamili u Memiče, zaselak u selu Dolipolje, i tu ga ubili zajedno s njegovom ženom, a nakon toga i njegova dva rođaka.

Ubistvo porodice Božić bio je određeni znak Srbima iz zeničkog basena da za njih tu nema života i u strahu od mudžahedina počelo je njihovo masovno iseljavanje.

U dolini Lašve, sve od Zenice do Kaknja, bila su uglavnom srpska sela. Kažemo bila jer ih više nema, kao ni Srba u njima. Nakon što su protjerani, sela su zapaljena i porušena, crkve demolirane, a kolika je mržnja i nacionalna netrpeljivost postojala prema pripadnicima srpskog naroda, najupečatljivije pokazuju njihova uništena groblja. Nadgrobni spomenici nisu samo porušeni i polomljeni, već pretvoreni u paramparčad, kako od njih ne bi ostao ni trag. Čak su uništavana nadgrobna obilježja stara i po 250 godina.

Bijes i mržnja prema svemu što je pravoslavno ispoljena je na najzvjerskiji način, vjerovatno sa željom i jasnom porukom da se Srbi ovdje više nikad ne vrate.

Rijetki primjeri humanosti i ljudske dobrote pripadnika drugog naroda prema srpskim žrtvama

Nakon skoro deset godina traganja, Komisija Republike Srpske uspjela je na području Busovače u selu Gologlavica pronaći i ekshumirati tijelo Čeha Vukole, pripadnika JNA. On je s grupom od 20 vojnika uhapšen početkom maja 1992. godine u kasarni u Travniku. Iz kasarne su odvedeni u Busovaču i tu su zvjerski ubijeni, ali se zna za jednog da je uspio preživjeti i pobjeći.

Po saznanju Komisije Republike Srpske, Vukolu je sahranio jedan Hrvat ispod hrasta, gdje su ga i pronašli i ekshumirali. Na licu mjesta su zatekli dirljiv prizor. Naime, Hrvat koji ga je sahranio urezao je bajonetom na stablu ime nastradalog Vukole da bi se jednog dana mogao pronaći i prenijeti.

U ime nevine žrtve i njegove porodice, u ime svih onih koji traže svoje najmilije, ali, prije svega, u ime istine, pravde i ljudske dobrote, veliko hvala tom čestitom i dobrom čovjeku, Hrvatu koji nije dozvolio da nacionalna mržnja nadvlada ljudskost. □

Bilten "Nadanja"

UDRUŽENJE PORODICA KIDNAPOVANIH I NESTALIH NA KOSOVU I METOHIJI

POVREĐENI | OBESHABRENI

Došlo je vreme istine, a istina je bolna i teška. Svi smo mi svjesni težine situacije u kojoj smo se našli, ali duboko u sebi gajimo nadu da ima živih među otetima. I pored svih godina lutanja i tuge, svi smo jednako pogođeni kad saznamo najcrnju vest. To su slutnje o kojima ne sme niko da razmišlja.

Ovih dana je završena identifikacija dvaju tela. Radi se o Saši Komatoviću, vojniku iz sela Grošnice kod Kragujevca rođenom 29. januara 1972. godine, i Vladanu Stankoviću, takođe vojniku iz Kragujevca rođenom 25. jula 1974. godine.

Znamo da su tela pronađena ranije. Zašto se dosad čutalo? Ko to ima interes da nas stavlja na

Saša Komatović iz Grošnice

Vladan Stanojević iz Kragujevca

još veće muke od onih koje trpimo? Majka Saše Komatovića pre dve godine presvisla je od tuge za sinom. Sad joj sina šalju na 8. mart.

Borba porodica da saznaju istinu o svojim najmilijim ne prestaje. I dalje vršimo pritisak na sve relevantne faktore. Pokušavamo da uspostavimo dijalog s novim administratorom za Kosovo i Metohiju Mihajlom Štajnerom. Upravo smo mu napisali pismo u kome ga molimo da primi našu delegaciju. Znamo da je razrešenje sudbine naših ljudi u rukama Unmikove kancelarije na Kosovu i Metohiji, a da se do istine može doći samo zajedničkim zalaganjem naših vlasti i njegovih predstavnika.

Sporazum koji su potpisali Koordinacioni centar i Unmik dao je porodicama novu nadu, ali se ona i dalje razvodnjava. Stopira se pretraga terena na Kosovu i Metohiji da bismo otkrili mesta pritvora i da bismo oslobodili svoje ljude. Haški tribunal je još 1999. godine eksumirao neke osobe, ali se te slike i dalje ne emituju. Mada nam je obećano da će biti prikazane, u januaru mesecu ponovo smo dobili određen odgovor.

Povređeni i obeshabreni, ipak se moramo izboriti za istinu u ime onih koji su oti. □

PROMOCIJA KNJIGE

NEKA NESTALI NE BUDU ZABORAVLJENI

Poštovani prijatelji,

Na početku želim da se zahvalim svima koji su se odazvali pozivu na ovu promociju, a posebno Evropskoj uniji koja je pomogla izdavanje knjige i na taj način pokazala spremnost da učestvuje u rešavanju problema nestalih lica. Nadamo se da se naša saradnja neće završiti ovim projektom.

Takođe, zahvalnost za dugogodišnju podršku dugujemo Međunarodnoj komisiji za nestala lica, koja je pored ostalih projekata, omogućila i prezentaciju knji-

ge zahvaljujući donaciji nemačke vlade. Veoma značajnim smatramo i otvaranje laboratorije za analizu DNK i početak rada na prikupljanju uzoraka krvi od porodica, što je urađeno uz njenu finansijsku podršku.

MKCK je organizacija koja je ušla u za nas značajan projekt prikupljanja ante mortem podataka, koji će se realizovati zajedno s predstavnicima JCK-a, državne komisije za humanitarna pitanja i udruženjima porodica nestalih. Takođe nam je značajna njegova podrška pri snimanju kasete o porodicama i udruženju.

Državna komisija za humanitarna pitanja i JCK su praktično jedine domaće institucije koje se od početka bave našim problemom, manje ili više uspešno, što često ne zavisi samo od njih već mnogo više od druge strane — Hrvatske, koja do sada nije baš pokazala spremnost za konkretnu saradnju. Nadamo se ipak da dolaze bolji dani.

Najveću zahvalnost dugujemo predstavnicima porodica nestalih lica iz Krajinne, Kosova i Metohije, BiH, RS i Federacije i Hrvatske, koji su i danas pokazali da su nestale osobe naš zajednički problem. Mnoge nesuglasice odavno smo prevazišli baš zbog toga što smo svesni te činjenice. Kada bi političari i međunarodna zajednica imali samo deo te volje, ovaj problem bi bio odavno rešen.

Nadam se da i naše današnje okupljanje predstavlja poticaj za vlast da pronađe način da se on reši, jer je moralni razlozi na to obavezuju. Pošto smo njene prethodnike bezbroj puta bezuspešno podsećali na ovaj problem, sada ćemo i sadašnju vlast upitati šta je učinila kad je u pitanju naš problem; da li je ijedna naša suza kanula na skupštinske klupe, koliko je porodica koje su ostale bez najbližeg člana dobilo stanove, koliko se njih-

ve dece stipendira. Na prostoru bivše SFRJ kao nestalo se vodi više od 30.000 osoba, iz SRJ više od 5.000. Da li zna koliko je njihovih najbližih koji ih traže? Sve države proistekle iz bivše Jugoslavije deklariraju se kao demokratske, ali ako konačno ne reše pitanje nestalih, to deklarisanje neće imati realnog osnova.

Na kraju, predstavnike vlasti i medija želim podsetiti da problem nestalih lica ne može biti zaboravljen. Nadam se da će ih ova knjiga i njen naslov podsećati da on postoji.

Ostaje mi još da se najsrdačnije zahvalim Muzeju Vojvodine, koji nam je izasao u susret i omogućio da se ovaj skup održi u njegovim prostorijama.

Novi Sad, 28. februar 2002.

• **Radivoje Simović, predsednik Udruženja roditelja i porodica uhapšenih, zarobljenih i nestalih lica SRJ, na promociji knjige**

DOBRICA ČOŠIĆ NA OSNIVAČKOJ SKUPŠTINI BEOGRADSKOG UDRUŽENJA

SAČUVATI DUHOVNI IDENTITET

U borbi za srpska nacionalna prava, Jovan Rašković je želeo da se služi samo političkim i demokratskim sredstvima; bio je protivnik nasilja, rata, nacionalne mržnje, vlastoljublja, političkog nemoralna; bio je političar dijaloga i tolerancije. Takvog političara u njegovom vremenu u Hrvatskoj nije bilo ni među Hrvatima, ni među Srbima.

Navršava se devet godina od smrti Jovana Raškovića, političkog vođe srpskog naroda u Hrvatskoj u vremenu jugoslovenske krize. U deceniji od njegove smrti zbilja se epohalna i tragična prekretnica u bivstvovanju srpskog naroda. Rasturena je Jugoslavija, koja je srpskom dijasporičnom narodu bila država; poražen je titoistički socijalizam koji je trebalo svim jugoslovenskim narodima da obezbedi višu društvenu i civilizacij-

sku egzistenciju; vodio se hrvatsko-srpski, muslimansko-srpski i hrvatsko-muslimanski rat; stvorene su samostalne države: Slovenija, Hrvatska, Makedonija; Bosna i Hercegovina je pod protektoratom i okupacijom; okupirani su Kosovo i Metohija; u državnom provizorijumu ostatka Jugoslavije, Srbija je 1999. doživela mali svetski rat: Crna Gora se anti-srpsvom zanela u separatizam; Srbi u Hrvatskoj doživeli su skoro potpun i ge-

nocidan izgon sa svojih vekovnih staništa; masovan izgon Srba izvršen je i iz Bosne i s Kosova.

U toj krvavoj i nepravednoj prekompoziciji Titove Jugoslavije, omogućenoj Mahstrihtskom odlukom i Badenterovom komisijom Evropske zajednice, srpski narod je onemogućen da ostvari svoja prava i reši državno pitanje, a čini mi se, nema ni izgleda da ga u bližoj budućnosti i reši. A više od dve decenije traje ekonomsko, duhovno i civilizacijsko nazadovanje Srbije i razvojni pad na dno Evrope. Ako tom preteškom položaju srpskog naroda dodamo i njegovu satanizaciju i degradaciju koju su s rasističkom mržnjom izvršili mediji i politički činioци vladajućih sila ovoga sveta, onda smo primorani na zaključak: iako se velikim događajima koje sam imenovao još ne vide sve bitne posledice, sada je izvesno da je XX vek vek istorijskog poraza srpskog naroda.

IZ DRUGIH UDRUŽENJA

ISKUSTVA PORAZA

Ali to nisu samo srpski porazi. Vreme će učiniti poraženim i one koji se danas ponašaju kao pobednici. U srpskom porazu, poraženi su sloboda, pravo i pravda; u srpskom porazu poražen je istorijski razum hrvatskog naroda; u tim jugoslovenskim porazima poražena je Evropa i njena demokratska ideologija. U srpskom porazu sadrže se klice trajne nestabilnosti jugoistoka Evrope, osobito njenog balkanskog jezgra, u kome se nisu iscrple rezidualne energije istorije, koje su i osnažene novim imperijalnim težnjama iz centara svetske moći.

Na ovom skupu posvećenom Jovanu Raškoviću, izgovorio sam samo one očiglednije činjenice istorijskih ishoda u poslednjoj deceniji XX veka da bih postavio pitanje: šta nam valja činiti u ovom istorijskom trenutku? Na to pitanje je teško dati valjan i potpun odgovor. Mi savremenici stojimo pred novim iskušenjima, možda ne manje dramatičnim od onih koje je srpska politička misao imala 1990. i 1991. godine. Danas ne bismo smeli da pogrešimo u nacionalnoj politici koliko smo grešili u titoizmu i samom raspadu Jugoslavije. Imamo iskustva poraza, a to su najpouzdanija iskustva; valjda smo se oslobodili velikih ideoloških zabluda i nacionalnih iluzija; valjda shvatamo u kakvom svetu živimo i šta od njega treba da očekujemo.

Ekonomsko, političko i civilizacijsko stanje i njegovi razvojni smerovi u Evropi i svetu postavljaju pred srpski narod nove i opet sudbonosne izazove. Srbe neće prestati da muči prošlost i geopolitički položaj na kome postojimo; ali ne očajavamo i ne poričimo se kao narod; u prošlosti se sadrži i naša ljudska i nacionalna veličina. Nas će dok postojimo kao narod najviše mučiti geopolitički položaj u kome smo se našli; ali to nije samo determinacija naših istorijskih nesreća. I takav geopolitički položaj daje poseban značaj i ulogu srpskom narodu u evropskoj kompoziciji nacija, država, vera, kultura, civilizacija. Te odrednice postojanja i napredovanja srpskog naroda čine razumnu, realističku i vizionarsku nacionalnu politiku egzistencijalnim uslovom našeg postojanja i napredovanja. U ovim danima sasvim je izvesno: na pragu smo novog doba koje nije samo perspektiva ulaska u Evropsku uniju kao političku i ekonomsku zajednicu evropskih naroda. Mi treba da stupimo i u novu civilizaciju, koja svim nacijama, pogotovo malim, donosi velike obaveze i neizvesnosti. Najkraće rečeno, mi treba i moramo da se integrišemo u Evropsku uniju, ali tim ujedinjavanjem treba da sačuvamo sebe, svoje vrednosti i posebnosti, svoj duhovni integritet. To se može ostvariti samo jakom samo-svešću i velikim stvaralačkim naporima.

Najpre moramo razborito, kritički i savesno da sagledamo sebe u XX veku da bismo ga, uviđanjem svojih zabluda i grešaka, što pre ideološki i razvojno prevazišli. Treba, dakle, da znamo čije ideje i koje ljude možemo da sledimo i dijalektički nastavljamo. Takvih, duhovno značajnih ljudi koji zaslužuju da se pamte i da od njih uči, srpska nacija u novijoj istoriji, posebno u drugoj polovini XX veka, po mom mišljenju, ima malo.

HUMANISTIČKI NACIONALIST

Jedan od tih koji zaslužuju da se pamti i sledi jeste Jovan Rašković. (Ja nemam znanje da govorim o naučnom doprinosu Jovana Raškovića u psihijatrijskoj oblasti, gde je on u jugoslovenskom prostoru imao ugledno i visoko mesto. O tome i lekarskom daru i moralu Jovana Raškovića govoriće pozvani i u drugoj prilici. Danas na ovom skupu poštovaoca i prijatelja Jovana Raškovića, pokušaću s najmanje reči da vam još jednom iskazem svoje mišljenje o političkoj ličnosti Jovana Raškovića, osnivača i predsednika Srpske demokratske stranke u Hrvatskoj, u kulminaciji jugoslovenske krize.) Šta je, dakle, bila politička filozofija, politička ideologija i politički cilj Jovana Raškovića.

Jovan Rašković je po ubeđenju bio antikomunist, antititovac, antiautoritazac; bio je prosveteni demokrat i humanistički nacionalist. A humanistički nacionalizam je rodoljublje i patriotizam bez šovinizma i isključivosti; humanistički nacionalizam se zasniva na istini o sebi i drugima, na poštovanju drugog i drugačijeg; na ravnopravnosti i pravdi među ljudima i narodima. Zalažem se za uvažavanje idejne kategorije — humanistički nacionalizam, kao političke i duhovne odrednice savremenog građanina. Odlučno odbacujem boljševičku i mondijalističku prokaženost tog antropološkog, duhov-

nog, etičkog supstrata u svesti o pripadnosti svojoj naciji i njegovom etosu.

Takva svest učinila je Jovana Raškovića borcem za srpska nacionalna i građanska prava i iskrenim pobornikom srpsko-hrvatskog sporazuma i zajedničkog života.

ODBAČEN KADA JE BIO NAJPOTREBNJI

A u borbi za srpska nacionalna prava, Jovan Rašković je želeo da se služi samo političkim i demokratskim sredstvima; bio je protivnik nasilja, rata, nacionalne mržnje, vlastoljublja, političkog nemoralna; bio je političar dijaloga i tolerancije. Takvog političara u njegovom vremenu i Hrvatskoj nije bilo ni među Hrvatima, ni među Srbima. Od Tuđmana i njegovih proustaških i ustaških sledbenika proglašen je srbo-četnikom i neprijateljem hrvatske države. Od Srba, njegovih saradnika, kninskih ratoboraca i političkih maksimalista, odbačen je iz vođstva Srpske demokratske stranke kao oportunist, gandijevac, neborac, i bio primoran da se preseli u Beograd i Srbiju. Dogodilo se to u danima kada je srpskom narodu u Hrvatskoj bio najpotrebniji njegov politički um.

Jovan Rašković je jedan od nekolicine srpskih političara koji su u jugoslovenskoj agoniji i započinjanju međunacionalnih, verskih i građanskih ratova, mudro i dalekovido politički mislili. On je poražen, ali su poraženi i svi njegovi protivnici; poražen je humanistički nacionalizam Jovana Raškovića; ali je poražen i ekstremistički, militantni nacionalizam u srpskom narodu. Pobedili su hrvatski militantni nacionalizam i srbofobija; pobedili su nemački i austrijski revanšizam i američki hegemonizam, koji su omogućili pobjedu šovinističke hrvatske države i izgon Srba sa svojih ognjišta.

Međutim, u ljudskoj istoriji, nijedna pobjeda nije konačna i nijedan poraz nije samo poraz. Narodi preživljavaju i pobjede i poraze i traju po imanentnim zakonima ljudskog i narodnog postojanja; zakonima koji nadilaze živote pojedinih naraštaja, pa nekom neumitnom dijalektikom, pobjede postaju porazi, a porazi pobjede. Što je veći i značajni događaj u lancu ljudskog trajanja, potrebno je i duže vreme da se ispolje njegove bitne posledice. Te bitne posledice istorijskih zbivanja na jugoslovenskom tlu u poslednjim decenijama XX veka neminovno slede.

S tom svešću i upotrebom istorijskog uma valja nam danas delati za budućnost koja nam budi nadu u opstanak, napredak i boljitak života na srpskoj zemlji. U tom istorijskom umu srpskog naroda treba da se sadrže duh, ideje i težnje i Jovana Raškovića. □

ODJECI SUĐENJA SLOBODANU MILOŠEVIĆU U HAGU KRAJINA ZA POTKUSURIVANJE

Iz obilja tekstova iz domaće štampe, za ovaj broj "Suze" preporučujemo dva antrfilea iz "Nedeljnog telegrafa"

Tužiocu u Hagu bili uvereni da će "zločinačkom idejom" o stvaranju velike Srbije postaviti dovoljan okvir za suđenje Miloševiću. Tu se mogu opeći, odgovorno tvrdi istoričar Predrag Marković:

Plan velike Srbije nikada nije postojao, ni za vreme Miloševića, ni kroz celu srpsku istoriju.

• Suđenje će postići upravo suprotan efekat

Marković ističe da je haška optužnica potpuno konfuzna i da Karla del Ponte čini medveđu uslugu demokratiji u Srbiji jer od suđenja pravi Miloševićev šou.

— Od suđenja su hteli da naprave moralnu katarzu, da srpski narod shvati koliko je grešio zato što je verovao Miloševiću. Postići će upravo suprotan efekat. Ako se već sudi za genetski inženjering, zašto se ne sudi nijednom Hrvatcu visokog ranga ili kosovskim Albancima koji su zbrisali srpsku etničku zajednicu. Uostalom, rat u Hrvatskoj je počeo pre njenog priznanja, i to formalno rat Jugoslovenske vojske protiv hrvatskog otopljenja — kaže Predrag Marković, i dodaje:

— Problem s Miloševićevim režimom jeste u tome što je obrukao i ukaljao sve srpske svetinje — ideju o srpskom nacionalnom ujedinjenju, ideju jugoslovenstva za koju su poginuli milioni Srba. Obrukao je crkvu, akademiju, univerzitet, socijalizam, sve velike institucije u ovoj zemlji, i to je njegov najveći greh. To što je hteo da ujedini srpski narod, pa to su hteli i Hrvati. Svi znamo da je rat u Bosni formalno započela Hrvatska. Prve strane trupe na teritoriji BiH su hrvatske trupe u severnoj Bosni.

• Kninska krajina Miloševiću bila samo adut u trgovini s Tuđmanom

Da je na mestu Slobodana Miloševića, istoričar Predrag Marković bi, kaže, sledećim argumentima branio tezu da plan stvaranja velike Srbije nikada nije bio politički program njegovog režima:

— Najjednostavnije, Milošević nikada nije izrekao tu floskulu. On je sigurno upotrebio strah Srba u Bosni i Hrvatskoj, ali hrvatski režim nije ništa učinio da taj strah ublaži, naprotiv. I iz memoara Hrvoja Šarinića jasno je da je Milošević bio potpuno ravnodušan prema Kninskoj krajini. Imao je neke ambicije prema istočnoj Slavoniji i zapadnom Sreću, ali Kninska krajina mu je bila samo adut u trgovini s Tuđmanom. Kad je njena upotrebna vrednost prestala, on ju je bukvalno pustio niz vodu — smatra Marković.

— Mesto gde je Miloševićeva pozicija najslabija jeste besmisleno stradanje civila

u Vukovaru i Dubrovniku. Ali, tu će biti teško uspostaviti komandnu odgovornost, kao i kad su u pitanju zločini u Bosni. Mnogi će reći da Miloševića ne oslobađa odgovornosti to što ne postoji konkretan dokaz da je znao za zločine. Ni Hitleru se ne može naći nijedna konkretna naredba za egzekuciju, ali je on svoje stavove javno iskazao u knjizi Majn kampf i nije se bavio tehničkim detaljima. Miloševiću ne možete pripisati nijedan eksplicitan nacionalistički stav. On, pre svega, nije nacionalista, već birokratski komunista. □

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O LJUDSKIM PRAVIMA U HRVATSKOJ

ZAGREB NA METI KRITIKE SAD

ZAGREB (Agencije) — Američki Stejt department uputio je dosta kritika na račun stanja ljudskih prava u Hrvatskoj. U izveštaju o zaštiti ljudskih prava u svetu za prošlu godinu, koji je predstavio državni sekretar Kolin Pael, a čije delove prenosi hrvatska štampa, navodi se da u te probleme spadaju arbitrarna hapšenja, zadržavanja u pritvoru i optužbe protiv lica za ratne zločine, pri čemu se upozorava da su Srbi hapšeni uz veoma slabe dokaze. U izveštaju, koji je Hrvatskoj posvetio 35 strana, ističe se takođe da je bilo verski ili etnički motivisanog nasilja i uznemiravanja, posebno protiv Srba i Roma. Stejt department zamera Hr-

vatskoj i zbog sporosti u vraćanju nacionalizovane crkvene i privatne imovine, navodeći da i dalje ostaje problem nasilja nad ženama i trgovina njima radi prostitucije, kao i da vlasti u praksi nisu poštovala neka radna prava. „I dalje je problem dugotrajn pritvor pre suđenja, posebno kada su u pitanju Srbi optuženi za ratne zločine.“ Primećeno je da su hrvatski sudovi nastavili da izriču presude u suđenjima za ratne zločine istovremeno nastojeći da depolitizuju suđenja protiv Srba otvaranjem ili obnavljanjem istraga nad pripadnicima hrvatskih oružanih snaga. Međutim, Srbi su ostali u zatvorima i nakon što su prethodnih godina osuđeni na netransparentnim, politizovanim suđenjima.

U izveštaju se navodi da je nastavljeno zastrašivanje Srba i nasilje nad njima u ratom pogođenim područjima, kao i njihovo hapšenje zbog ratnih zločina. Od

oktobra 2000. do maja 2001. uhapšeno je više od 50 lica, od kojih je bilo 28 izbeglica.

Ističe se da su nevladine organizacije i međunarodni posmatrači u u podunavskoj regiji primetili da je policija povremeno pozivala Srbe u policijske stanice na dobrovoljno-informativne razgovore, „što se svodilo na kratak pritvor bez naloga, namenjen uznemiravanju srpskih građana“.

Hrvatskim vlastima upućene su i kritike da su povremeno kršile pravo na privatnost, odnosno, vraćanje zauzetog vlasništva izbeglicama, uglavnom Srbima koji se vraćaju u zemlju. □

„Blic“ — Beograd

Izveštaj američke vlade o stanju ljudskih prava u Hrvatskoj u cjelosti ćemo objaviti u narednom broju "Suze"

PODACI O NESTALIMA

Novi Sad — Porodice nestalih Srba u Hrvatskoj od februara moći će da daju ante mortem, to jest, predsmrtne podatke o nestalim članovima familije od 1991. do 1995. godine, saopšteno je na trodnevnom seminaru o nestalim licima koji se u organizaciji beogradske kancelarije Međunarodnog komiteta Crvenog krsta održava u Petrovaradinu. Sve zainteresovane porodice o tome mogu da se informišu u kancelarijama MKCK-a i JCK-a, kao i u udruženjima porodica nestalih. Prema rečima koordinatora za nestale u beogradskoj kancelariji MKCK-a Fransoa Blansija, u saradnji s jugoslavenskim stručnjacima biće organizovano prikupljanje uzoraka krvi od članova porodica nestalih Srba.

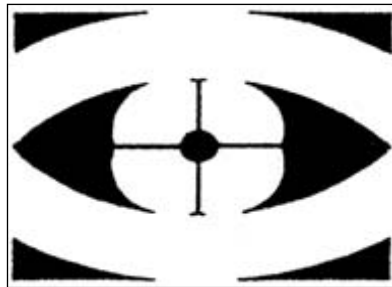
“Sve porodice biće pozvane ili će biti posećene kako bismo dobili ante mortem podatke o nestalim osobama. Verujemo da postoji još porodica koje nisu prijavile slučajeve nestalih i nadamo se da je ova akcija prilika da i one to učine”, rekao je Blansi.

“Večernji list”, 23. januar 2002.

ZA MJESEC DANA EKSHUMACIJA NA NOVOSADSKOM GROBLJU

ZAGREB — U sljedeća dva mjeseca počće ekshumacija i identifikacija osoba iz hrvatskog Podunavlja koje je na jugoslovensku stranu izbacila rijeka Dunav u vrijeme rata u Hrvatskoj i koje su potom pokopane na groblju u Novom Sadu, najavio je Maksim Korać, predsjednik jugoslovenske komisije za nestale i zatočene. Na groblju u Novom Sadu pokopano je 87 neidentifi-

kovanih osoba iz Hrvatske. Korać je, međutim, izjavio da je prema njihovim istraživanjima, među pokopanima u Novom Sadu 48 osoba stradalo u oružanim sukobima te da će hrvatski stručnjaci i njihove porodice moći doći kako bi ih identifikovali. Predsjednik hrvatskog ureda za zatočene i nestale pukovnik Ivan Grujić kaže da s jugoslovenskom stranom još ništa konkretno nije dogovoreno, ali da se nada da bi za mjesec dana mogla početi ekshumacija žrtava u Novom Sadu. Dodaje da Hrvatska želi obaviti identifikaciju svih 87 žrtava s novosadskog groblja.

— Jugoslovenska strana je za 48 žrtava utvrdila da su žrtve rata prema fizičkim pokazateljima. Mi ćemo insistirati da metodom DNK pokušamo identifikovati sve osobe — kaže pukovnik Grujić, dodajući da bi identifikaciju u Novom Sadu mogli obaviti za 60 do 90 dana. Jugoslovenskoj strani predloženo je da se problem N.N. osoba brže rješava. Hrvatska traži da se sve osobe pokopane u SRJ ekshumiraju, stručnjaci iz obiju zemalja obave DNK analizu, ustanovi identitet, te posmrtni ostatci predaju porodicama. Hrvatska ima indicija da je u Jugoslaviji sahranjeno najmanje 300 traženih osoba s popisa Vladina ureda za zatočene i nestale. Osim u No-

vom Sadu, njihovi su grobovi u Beogradu, Sremskoj Mitrovici i Nišu. Hrvatska još traga za 1.401 nestalom osobom te bi se identifikacijom i ekshumacijom u Jugoslaviji riješile sudbine mnogih nestalih. Pukovnik Grujić kaže da će se uskoro još jednom sastati s jugoslavenskom stranom i tražiti konkretnije dogovore i brže rješavanje sudbina nestalih, a obećana je sva stručna pomoć SRJ u traženju nestalih osoba. Jugoslavija traži još oko 400 osoba nestalih u vrijeme rata, ali uglavnom u BiH. U Beogradu su tek prije nekoliko dana u organizaciji Crvenog krsta pozvane porodice nestalih Srba u Hrvatskoj da predaju podatke o nestalim osobama u razdoblju od 1991. do 1995. godine.

SAHRANE

PAĐENE

Dvanaestog januara 2002. godine na pravoslavnom groblju Pađene kod Knina sahranjeni su posmrtni ostaci Petra, Bože, Markoša, rođenog 8. aprila 1949. u Pađenama, opština Knin. Njegova porodica identifikovala ga je među leševima ekshumiranim s kninskog groblja. Sahrani su prisustvovali rođaci iz Jugoslavije kojima je odlazak saglasnost i prevoz obezbijedio MKCK.

KARIN DONJI

Devetnaestog januara 2002. godine na pravoslavnom groblju u Karinu Donjem sahranjeni su posmrtni ostaci Petra Vidića, rođenog 27. aprila 1954. godine u Karinu Donjem, opština Benkovac. Posmrtni ostaci su prethodno ekshumirani na groblju Kolučić kod Petrovca, a porodica je identifikaciju izvršila u Banjaluci. Sahrani su prisustvovali rođaci koji su se iz izbjeglištva vratili u Karin Donji. □

PRAVNI SAVJETI

PRAVNA POMOĆ U OSTVARIVANJU STANARSKOG PRAVA OTKAZANOG SUDSKOM ODLUKOM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Stanarsko pravo otkazivano je sudskom odlukom u onim područjima Hrvatske koja su bila pod nadležnošću sudova Republike Hrvatske od 1991. do 1995. godine.

Norveški savjet za izbjeglice (NRC) pruža besplatnu pravnu pomoć izbjeglicama i raseljenim licima. NRC pruža pravnu pomoć i onima koji odluče da pravnim sredstvima povrate svoje stanarsko pravo koje im je otkazano sudskom odlukom.

Iako NRC ne može garantovati da ćete povratiti stanarsko pravo, važno je da ste upoznati s pravnim mogućnostima i da iskoristite sve raspoložive pravne lijekove.

Da li je moje stanarsko pravo otkazano sudskom odlukom?

Ako ste prije 1991. godine stekli stanarsko pravo na području koje je u periodu od 1991. do 1995. godine bilo po nadležnošću sudova Republike Hrvatske, velika je vjerovatnoća da je vaše stanarsko pravo otkazano

sudskom odlukom.

Ako znam ili pretpostavljam da je moje stanarsko pravo otkazano sudskom odlukom, šta sada treba da uradim?

Što prije kontaktirajte s Norveškim savjetom za izbjeglice ili nekom drugom organizacijom koja pruža pravnu pomoć izbjeglicama. Prikupite svu dokumentaciju o stanarskom pravu koju posjedujete, uključujući i dokumenta vezana za sudski postupak. **PAŽNJA:** Ako već posjedujete sudsku odluku kojom je otkazano vaše stanarsko pravo, imate rok od samo 30 dana od dana prijema odluke da podnesete sudu svoj zahtjev.

Kako će mi NRC pomoći da povratim svoje stanarsko pravo?

Nakon utvrđivanja tačnih činjenica i okolnosti vašeg slučaja, NRC i vi lično ćete preuzeti sudska dokumenta od nadležnog suda, uključujući i sudsku odluku kojom je otkazano vaše stanar-

ske pravo. Potom ćete nadležnom sudu podnijeti odgovarajući zahtjev da se ponovi postupak kojim je otkazano vaše stanarsko pravo. U slučajevima kada je to neophodno, obezbjedićemo vam advokata koji će vas predstavljati pred sudom u Hrvatskoj.

Ako sam već prijavio gubitak svog stanarskog prava, treba li da koristim i pravna sredstva u svom slučaju?

Svakako. Pojedini organi SRJ i Republike Srbije, kao i neke domaće nevladine organizacije, do sada su više puta registrovale nosioce stanarskih prava među izbjeglicama. Vaše učešće u takvoj registraciji, odnosno, prijavi nije isto što i preduzimanje pravnih radnji za vraćanje stanarskog prava sudskim postupkom pred sudovima u Hrvatskoj. Prema tome, iako ste već prijavili, odnosno, registrovali gubitak stanarskog prava, treba da preduzmete pravne radnje da biste ostvarili svoja prava.

Zašto treba da djelujem odmah?

Postoje zakonski rokovi koji se odnose na pravne radnje kojima je cilj vraćanje vašeg stanarskog prava. Treba da počenete djelovati odmah kako ne biste propustili rokove. □

"Izbjeglička povelja"

ADRESE

Humanitarne pravne kancelarije SDR u Srbiji

Beograd, Simina 21/2, tel. 011/632-833,

Sombor, Beogradska 31, tel. 025/27-148

Loznica, Marije Bursać 1, tel. 015/882-147

Niš, Voždova 16, tel. 018/42-557

Sve kancelarije rade od 8 do 19 časova, a nalaze se i u drugim većim gradovima Srbije

UNHCR

Beograd, Krunska 58, tel. 011/344 20 91

Novi Sad, Majevička 4, tel. 021/443-439

Komesarijat za izbjeglice Republike Srbije

Beograd, Simina 19, tel. 011/361 20 14,

kao i povjerenici u svim opštinama u Srbiji

Srpski demokratski forum

Beograd, Kneza Miloša 19/1, tel. 011/323 19 69

Ambasada Republike Hrvatske

Beograd, Kneza Miloša 62, tel. 011/3610 -153 ili 3610 - 946

Konzularna odjeljenja:

Beograd, Mirka Tomića 11, tel. 011/3610 - 535

Subotica, Maksima Gorkog 6, tel. 024/556 - 158

Kotor, Stari grad, 082/13 - 564

PIŠU NAM

“Oslobodioci”

Peti avgust, crni dan,
Po zlu i nepravdi nezaboravan.
Tad sam ostao bez zemlje svoje,
I izgubio roditelje svoje.

Napustio ognjište i rodni prag,
Na moje mjesto došao vrag.
Tu se nastanio umjesto oca,
Pod čudnim imenom “Oslobodioca”.

Pa sada mirno pali i ruši
stečeno mukom.
Nanoseći bol mojoj duši,
Ostavlja tragove krvavom rukom.

Stalno mu malo — on hoće više,
Djetinjstvo želi da mi zbríše.
Postojanost moju, nadu i vjeru,
Kao i ljubav prema mom selu.

Čineći zlo i mnogo grijeha,
Nije ni svjestan šta ga čeka.
Ipak bi toliko mogao znati:
Ko zlo čini, zlo mu se vrati.

Boris Vuković, Brukpark, SAD

Uz iskrene želje da istrajete na početom putu do istine i pravde, šaljem vam neke svoje rukopise koje sam napisao ovdje u Americi.

“SUZA” U AUSTRALIJI

“Suzu” je izuzetno dobro prihvatila i rado je čita većina prognanih i izbjeglih Srba iz Hrvatske, bez obzira na to gdje žive: u Jugoslaviji, Republici Srpskoj, Americi, Kanadi ili Australiji. Međutim, naš bilten ima ograničen tiraž, probleme pri distribuciji, pa iako naši čitaoci traže da se doštampaju raniji brojevi, mi to teško možemo uraditi. Da bi se donekle riješili ovaj problem, Krajišnici skromnim prilozi- ma pomažu udruženju.

U ovom broju navodimo jedan takav primjer. Zaslugom Nikole Širka, uz blagoslov

RODNI PRAG

**Mi put svoj znamo, put bogočovjeka
svi ćemo proći preko oštra kama
i sve tako dalje do Golgote,
I kad naše uzmete živote,
Grobovi naši borit će se s vama.**

**Braćo, zar vas duša nimalo ne boli,
zar vam nije žao ovih polja rodnih,
gdje se jedno more naše krvi proli
i će leže kosti otaca nam slavnih.**

**O, ne dajte Srbi, da vukova ljaga
okalja vam obraz čist k'o sunce s neba!
Ne idite, braćo, od rodnog praga,
jer mučenoj zemlji mučenika treba.**

Ovi rodoljubivi stihovi ispisani su crvenom bojom na kapiji ciglane u Strmici. Od dana “Olujnog” zla i egzodusa još su tamo kao nijemi svjedoci stradanja Srba na tromeđi Like, Bosne i Dalmacije.

vladike australijskog Nikanora, na proslavi kod manastira svetog Save u Kamberi (Australija) prikupljena je pomoć vrijedna 1.600 DM i dostavljena udruženju.

Iz Australije nam se javio i naš Savo Sekulić i otkrio da je slika pokojnog Milića od Mačve “Krajiška majka Dragica” postala ikona među našim čitaocima.

Svima hvala! I dalje očekujemo pomoć i saradnju jer je “Suza” zaista iz oka svih nas.

Brate Zorane...

Anđele moj,
tko te u oči gledao
dok te je kundakom tukao?

Svetinjo moja,
tko te je psovao
dok te je na smrt mučio?

Da li je tata s neba svjedok bio
dok te je zlotvor ubijao?
Kako je Bog prečutati mogao
kad si k'o dijete nevin patio?

Ikono moja mila,
Sestrica tvoja mala
i ja i ona druga
Ostaše željne tvog toplog pogleda
Tvog ramena i zagrljaja.

Bog nam je svjedok iskreni
koliko smo te samo voljeli.

E moj brate jedini,
Gdje su te pokopali
jednom će se saznati.
Sestre će te pronaći.

Majka će to mjesto usniti,
Ne možeš nam tako nestati.

Ponosno ćemo na grob stati.
Do zadnje suze za te ćemo dati.
Kod tate ćemo te položiti.
i nikad više sam nećeš biti.

Svjjetlana Grnjatović, Palić

HVALA NA POMOĆI

* * *

MEĐUNARODNA
KOMISIJA ZA NESTALA
LICA

Preduzeće za proizvodnju i montažu aluminijске bravarije, trgovinu i usluge d.o.o.

Beograd

Kosančićev venac 31

Tel: 011/634-345, Tel/fax: 011/629-694

APATINSKA PIVARA

MODNO POSLOVNI CENTAR

Ivonya Branislav "Euro - king"
DIREKTOR

21000 NOVI SAD
Bulevar Kralja Petra I br. 55-59
☎ 021/442-712, 442-713, 442-715

RESTORAN
VELIKA SKADARLIJA

Milan Arlov
direktor
Ljubiša Drašković
upravnik

Cetinjska 17
Tel: 011/3234-983
Mob: 063/8507-657

Mr. Milorad Simić;
dipl. inž. Nenad Bogojević
tel: 011/ 8750-880,
011/181-383,
011/635-590

COMPANY

POSLOVNI CENTAR
Beograd, Braće Ribnikar 16
tel: 011/34-41-767
34-41-386
444-30-97

ROBNI CENTAR
VELEPRODAJA-MALOPRODAJA
Beograd, Batajnički drum 1
tel: 011/31-62-739
31-62-748

RESTORAN
UZELAC

BEOGRAD-HIPODROM

tel 3544-699

DALMATINSKA JANJETINA

TUKA ISPOD PEKE

I DRUGI SPECIJALITETI